

ZEŠONSKI

O Zemoncih in Zemonu

cajtna

Podoba sv. Kancijana, najdena v cerkvi
sv. Mihaela na Dolnjem Zemonu

Bandera sv. Kancijana
in Florijana

Sv. Kancijan

Oltar sv. Kancijana

V namen obnove podob sv. Kancijana je
Kulturno društvo Grad darovalo 600 evrov

Beseda urednika

Čemu Zemonški cajtnq?

Drage Zemonke, dragi Zemonci in drugi bralci!

Pred vami je prva in upam, da ne zadnja izdaja glasila, ki smo ga malce nostalgичno poimenovali Zemonški cajtnq. V Kulturnem društvu Grad smo si dolgo želeli izdajati glasilo, ki bi v svojih prispevkih zajelo celoletno bogato društveno delovanje, dogajanje v naši vasi in zgodovino našega kraja. Na Bistriškem naše vaško glasilo, če ga lahko tako poimenujem, ni prvo. Zemonški cajtnq se pridružuje Kočanskemu vestniku ter Harijskim novicam, ki izhajata že kar nekaj let in sta nam za zgled. Verjamem, da ga boste prebirali z veseljem in v njem našli veliko zanimivega branja. Naš »cajtnq« bo lahko vsako leto bolj bogat in zanimiv, če ga boste soustvarjali tudi vi: vse, kar se dogaja na Dolnjem Zemonu, je dobrodošlo za pisno objavo. Tako bomo tudi svojim zanamcem pustili duh časa, v katerem živimo, saj z zapisi zgodovina ostaja ohranjena in živa.

Želimo vam prijetno branje in vas pozdravljamo z željo, da bi Zemonški cajtnq našel prostor v slehernem zemonškem domu, četudi je ta dom morda v Ilirski Bistrici, Ljubljani, Kopru ... ali celo kje v tujini.

Primož Rojc

Iz vsebine

Križ obnovili po prvotni podobi

Ob lanskem shodu je bil blagoslovljen obnovljeni križ na razpotju glavne vaške poti in poti, ki vodi na Tembreg. Križ je obnovo dočakal kot zadnji izmed treh vaških križev, vrnjena pa mu je originalna podoba.

Križ je dolga leta, nekako do konca petdesetih let prejšnjega stoletja, stal v Novem svetu, delu Ilirske Bistrice na križišču Prešernove in Bazoviške ulice, ob hiši, v kateri je danes cvetličarna Rosa. Ko so leta 1958 ali 1959 odstranili bencinsko črpalno, ki je bila ob tej hiši, so odstranili tudi križ in ga prislonili k zidu trnovskega pokopališča. Nekako istočasno so na Zemonski vagi odstranili poškodovani kamniti križ. Janez Škrlič pripoveduje, da sta križ Zemoncem priskrbel njegova starša: »Moja mama Frančiška je prosila župnika Vladimirja Piriha, če bi lahko prevzela križ, ki je propadal na pokopališču, in ga

Križ v ogradi hiše Pepeta Poštarjevega na Dolnjem Zemonu, v ozadju še pritlična Ferjanova hiša

Razglednica Ilirske Bistrice – Novi svet iz dvajsetih let prejšnjega stol. – na kateri je viden križ, ki danes stoji na Dolnjem Zemonu

postavila na križišču pred hišo, saj na Zemonski vagi križa za poslopitev od pokojnikov ni bilo več.« Takrat je namreč vsak pokojni Zemonec pred pokopom še ležal na svojem domu in vaščani so ga peš pospremili do križa. Do trnovskega pokopališča so pokojne nosili peš čez Žabovco, velikokrat je bila pot v zimskem času neprehodna. »Pirih je dobil soglasje dekana, g. Viktorja Berceta. Oče je na občini vprašal, če lahko križ postavi. Postavljal ga je na svojem zemljišču, zato je soglasje dobil. Verjetno niso komplicirali, ker je bil partizan, celo v Tomšičevi brigadi,« pove Janez. Križ sta na sedanjo lokacijo z vozom pripeljala Janezov oče Jožef in brat Jože. Jožef Škrlija je delno popravil in obnovil ter postavil na sedanjo lokacijo v letu 1961 ali 1962. Križ je v času zemonskega shoda »na tiho« blagoslovil župnik Vladimir Pirih.

Lani je bil križ po večletnih pripravah obnovljen in blagoslovljen. Blagoslov je ob prazniku sv. Mihaela, zavetnika zemoske cerkve, opravil župnik Stanko Fajdiga. Načrte za obnovo je po starih fotografijah in razglednici Ilirske Bistrice, na kateri je križ viden, ko je še stal pri Novem Svetu, napravila arhitektka Jeronima Kastelic. Srečko Vrh se v imenu Cerkevne odbora Dolnji Zemon zahvaljuje vsem, ki so pomagali pri obnovi, in sicer: Andreju Pirhu za varjenje in barvanje pločevine, mizarju Evghenu Čekada za izdelavo lesenega dela križa, zidarju Stanku Iskra - Žjefnemu za opravljena zidarska dela, Primožu Rojcu za pomoč ob nabavi materialov, Nikiju Klancu

- Petretovemu za razrez pločevine, Janežiču iz Dobropolj, ki je pločevino speskjal, Franetu Dolganu, ki je razpelo pobarval, in podjetju Euro MB, ki je z asfaltom uredilo okolico. Koordinacijo obnove križa so vodili Srečko Vrh, Vladimir Šuštar in Janez Škrlija.

Tako je križ na Tembregu, kot zadnji izmed treh vaških, lepo obnovljen. Pomembno pri obnovi pa je tudi to, da se mu je vrnila prvotna podoba.

Primož Rojc

Križ pred obnovo

Križ je ob lanskem zemonskem shodu blagoslovil župnik Stanko Fajdiga

Gledališče živi tudi v naši vasi

Kot profesorica slovenščine, ki se že vrsto let trudi prebuditi v mladih odnos do lepega knjižnega izražanja in vzbuditi zanimanje za slovensko literaturo in kulturo, sem navdušena nad delovanjem KD Grad. Celo paleta raznovrstnih kulturnih prireditvev spremljam že 10 let, še posebej pa zadnji dve leti, odkar tudi sama živim med ljudmi, ki imajo poseben čut za jezik in kulturno dediščino svojega kraja.

Rada bi pohvalila prav gledališko dejavnost, ki je marsikje že pozabljena, saj zahteva veliko mero časa, potrpežljivosti, nadarjenosti, močne volje in vaje. Vese-la sem, da na Dolnjem Zemonu ta vrsta umetnosti živi že desetletje. Posebej želim izpostaviti tradicionalno Miklavževanje, ki ga KD Grad organizira že od leta 2003. Prireditve je vedno znova

odlično obiskana in posebej priljubljena pri otrocih in mladini. Miklavž pri nas vsako leto zariše nasmeh na usta več kot 80 otrok, ki decembrski večer preživijo v družbi svojih staršev in uživajo v pravi gledališki predstavi, skrbno pripravljene z mislijo nanje. To je večer smeha, druženja, toplih objemov, iskrenih pogledov in stiskov rok.

Decembra lani sem si predstavo Sapramiška ogledala tudi sama. Moram priznati, da so me mladi igralci: Aljana Rojc, Naja in Nuša Baša, Sabina in Minea Vrh, Špela Skok, Lana Vrh, Maja Ribič, Maja Škrli, Matic Štemberger, Domen Ujčič, Anže Skok, Lovro Primc, Martin Rojc in Val Primc s svojo sproščenostjo in predanostjo zares popeljali v pravljični svet, kjer domišljija ne pozna meja, kjer se zabriše meja med odra-

Miklavž je lani obdaril več kot 80 otrok

Z igro Dobrinček so mladi gledališniki Kulturnega društva Grad nastopili v Domu starejših občanov Ilirska Bisrica, v cerkvi sv. Jurija v Ilirski Bistrici in v cerkvi Marijinega vnebovzeta v Jelšanah

Z igr *Sapramiška* so mladi igralci Kulturnega društva Grad razveselili najmlajše. Od leve si sledijo Aljana Rojc, Matic Štemberger, Maja Ribič, Maja Škrli, Sabina Vrh, Anže Skok, Lovro Primc, Domen Ujčič in Naja Baša

slim in otrokom. Vse je dišalo po lepi slovenski besedi, glavno besedo na odru pa je odigrala mladost, ki je razprla svoja krila z radoživostjo, sproščenostjo, sanjavnostjo in sposobnostjo življenja v različne vloge. S Sapr-

miško so mladi igralci poželi bučen aplavz še v Knjižnici Makse Samsa in v Hrpeljah pri Kozini. Pohvaliti moram tudi izvedbo versko obarvane predstave za otroke Dobrinček, ki so jo mladi člani KD Grad odigrali v Domu

Aljana Rojc v vlogi *Sapramiške* in Maja Ribič v vlogi žabice

Dedek Mraz je obiskal otroke tudi v Knjižnici Makse Samsa

starejših občanov Ilirska Bistrica, v cerkvi Marijinega vnebovzetja v Jelšanah in v cerkvi sv. Jurija v Ilirski Bistrici ter tudi tu naredili izjemno dober vtis. Dobro pa rodi še boljše in najboljše, zato kulturni dejavnosti

v lanskem letu ni bilo videti konca. Člani KD Grad so v decembru 2015 organizirali tudi predstavitev zbirke ljudskih pripovedk z naslovom Pravijo da ..., ki jih je zbral Josip Potepan Škrljev, kmet z Dolnjega Zemona. Na priredi-

tvi so bile oči obiskovalcev zopet uprte v naše mlade igralce, ki so z odlično izvedeno priredbo in dramatizacijo zgodb iz zbirke Pravijo da ... občinstvo popeljali tja nekam daleč za obzorje sedanjosti – v stare čase.

Na koncu svojega razmišljanja posebno zahvalo izrekam Iris Dovgan Primc, ki s svojim čutom za slovensko besedo, močno voljo in potrpežljivostjo uspešno izbira, prireja in piše scenarije za gledališke predstave; predvsem pa zato, ker zna navdušiti in voditi mlade skozi to vrsto umetnosti. Iskrena hvala tudi Ani Čeligoj in Vanji Sakelšek za pomoč in podporo pri predstavah.

V pričakovanju novih gledaliških poslastic *Tamara Rojc*

Miklavža je na Dolnjem Zemonu pričakala polna dvorana otrok

Lovrenc Primc, Val Primc, Domen Ujčič, Anže Skok in Matic Štemberger v vlogi pastirjev ob predstavitvi slikanice Pravijo, da ...

Prihod Miklavža med otroke v zemonski dvorani

Ali ženske kdaj odnehajo?

Na povabilo Kulturnega društva Grad je v nedeljo, 13. decembra 2015, v Gradu nastopila gledališka skupina iz Kulturnega društva Domovina Osp. Darja Krkoč v vlogi Luize, Nadja Mršnik v vlogi Karoline in Valentina Šukljan v vlogi Agneze so polno dvorano zemonskega Gradu nasmejale s komedijo Ali ženske kdaj odnehajo. Igra, ki jo je režirala

Edita Frančeškin je bila na 8. festivalu komedije PEKRE izbrana kot najboljša festivalska predstava.

V komediji so se na odru izrisovali liki treh ostarelih žensk v podobah časa, situacij in okoliščin, ki pogosto v njihovem življenju niso dopuščale želene sreče. Mnogo stvari je odbrzelo mimo njih in jim ni dalo prilož-

nosti, da bi stara leta preživljale na svojem. Kakor večina, ki odide v dom starejših občanov (kako lepo se sliši), so tudi Luiza, Agneza in Karolina morale najti modus vivendi, da jih ohranja vitalne, da se ne zlomijo pod pritiski malodušja. S te strani je zgodba resna in otožna. Ko pa jo pred nami doživljajo, je humorna, privlačna in optimistična. Nič jih ne zlomi, nič jih ne pretrese.

V predstavi so ustvarjene podobe preteklosti, ki so prikazane s črno-belimi ali črno pisanimi kostumi, vsa sedanost pa je živa, barvita, četudi govori o starosti. Spomini so kot stare fotografije, to, kar je tu in zdaj, pa je kričavih barv, ker se tri prijateljice ne predajo niti boleznim niti starosti. Poseben dialog med junakinjami in "notranjim glasom tolažbe, premislekov, opozoril in komentarjev" je ustvarjen s petjem, pesmimi Frana Miličinskega - Ježka. To so edini pogovori z moškim, kar zgodbo uravnoteži in ji da naboj »pravičnega« ocenjevanja odnosov med ženskami in moškimi.

Primož Rojc

Igra Ali ženske kdaj odnehajo? je navdušila obiskovalce v dvorani in popestrila praznični december

Jaslice

Zemonsko cerkev je posebno lepo obiskati na božično jutro, lahko bi rekli, da tega jutra izgleda čarobno. Spokojni zimski čas, ljudje, ki v miru hodijo proti cerkvi k jutranji božični maši, posebno slovesni zvoki zvonov in seveda jaslice. V zemonški cerkvi so slednje še iz »časa Italije«. Velike, lepe figure, skrbno oblikovane in pobarvane, malo podružničnih cerkva ima takšne. Jaslice

so v veselje mladim in starim, po maši si jih gre ogledat veliko ljudi. Dolga leta jih je postavljala družina Šircelj - Žjefeni, zatem Danica Peruzin s sinom Petrom, zadnja leta pa to počnejo člani Kulturnega društva Grad. Jaslice na fotografiji sta pod stranskim oltarjem sv. Florijana postavili Vanja Sakelšek (za lanski božič še Dovgan) in Ana Čeligoj.

P. R.

Po 140 letih Potepanu izdali slikanico

Pred polno dvorano Gradu na Dolnjem Zemonu so tik pred koncem leta 2015 predstavili slikanico Pravijo, da ... Besedilo je pred 140 leti napisal domačin Josip Potepan - Škrlež, ilustracije pa je ustvaril Romeo Volk. Slikanica je dobrodošla izdaja tako za otroke kot tudi za odrasle.

»Čudili se boste, ker sem si, preprosti kmečki fant, drznil po svojih močeh nekaj na kratko popisati. Prosim, ne štejte mi v zlo, ker je dosti pomanjkljivosti,« je svojo pripoved v pismu pred 140 leti pričel Josip Potepan - Škrlež. Takrat je namreč poslal svoje zapise domačih ljudskih bajk, pripovedi, vraž, opisov šeg in navad ter popis izkopanin hrvaškemu arheološkemu društvu v Zagreb. Tam so jih leta 1875 pod uredništvom Ivana Kukuljevića Sakcinskega objavili v knjigi Arkiv za povjestnicu jugoslavensku (XII. knjiga). Preprosti kmečki fant, kot se je avtor predstavil, se je namreč zavedal, da marsikaj, kar je ustvarila bujna človeška domišljija in je dolgo živelo s pomoč-

jo ustnega izročila, se medtem spreminjalo, tudi izgubljalo, lahko izgine za vedno. Sam je skromno pristavil, da je njegovo delo pomanjkljivo, vendar je urednik njegov prispevek ocenil kot pomemben in pripisal, da bi si želel več kmetov, ki bi kaj takega znali napisati.

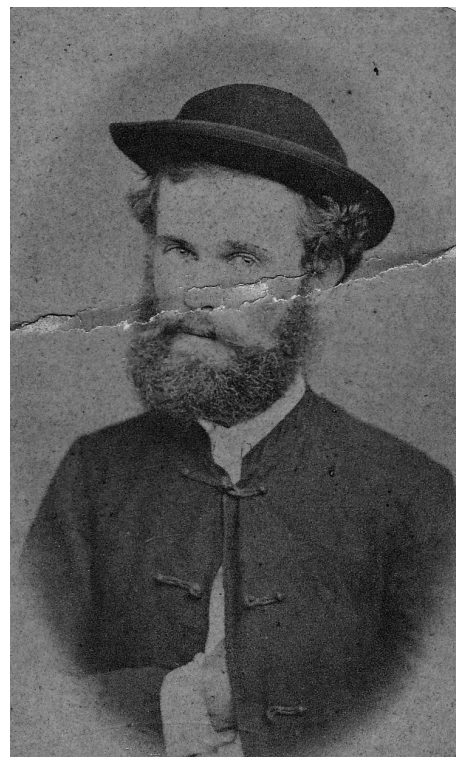
Da se zavemo svojega bogastva

140 let kasneje so v njegovi rojstni vasi pod okriljem Kulturnega društva Grad Potepanovo besedilo izdali v obliki slikanice. Besedilo je današnjemu času priredila Dragica Štemberger Maljavac: »Ker je jezik živa tvorba, ki se razvija, raste, a tudi stara, smo originalno arhaično besedilo priredili in ga zapisali v sodobnejši

obliki, čeprav smo se zavedali, da bo s tem izgubilo nekaj svojega čara. Potepan je namreč pisal tako, kot se je pripovedovalo. Tu pa tam je bilo tudi nam kaj nejasnega, zato smo nekatere besede in stavke hote pustili v originalni obliki – morda pa se bo našel kdo, ki nam bo znal še kaj pojasniti.« Ilustracije, ki jih je ustvaril Romeo Volk, so polne detajlov, ki Potepanove zgodbe naredijo še bolj zanimive. »Naloga ilustratorja je, da poišče kakšne stvari, ki v tekstu niso zajete, da razširja zgodbo. Že iz otroštva so mi bile zanimivejše tiste slikanice, ki so pokazale še kaj drugega, ne samo tisto, kar je bilo zapisano,« je svoje delo opisal Romeo. Avtor ilustracij pa opozarja tudi

Potepanove zgodbe so predstavili mladi igralci in igralki KD Grad

Josip Potepan - Škrlež je pred 140 leti popisal šege, navade in običaje ter ohranil pomemben delček naše zgodovine

na pomembnost zapisa: »Objava Potepanovih zapisov je zelo pomembna, da nekaj izvemo o duhovni kulturi in se zavemo svojih korenin. Zelo je pomembno, da se, še posebno mladi ljudje, zavejo tega bogastva, saj so to ključne stvari za razumevanje lastne okolice, svojega naroda, da se zavemo in zavedamo, kaj je bilo pred nami in kaj lahko ponesemo naprej, brez tega zavedanja kot narod nimamo prihodnosti.«

*Škratelj, torka, mrak,
urok, železna trava ...*

Potepan je v svojem zapisu ponesel duh takratnega časa v prihodnost. Popisal je kar nekaj običajev in navad, posebno zanimiva je navada za praznike. »Na sveto viljo (vigiljo), na novo leto in na svete tri kralje imajo nekateri tako vražo, da skupaj jedo trije ljudje. Kruha ne režejo, lomijo ga, mrvce skrbno poberejo in shranijo. Uporabljajo jih za natrobo. Recimo, če kdo komu naredi, da mu hoče srce zgoreti, si lahko s temi mrvicami odela. Če jih vrže na žerjavico, srce peče onega drugega.« Največ pa je zapisal pripovedk in bajk, med katerimi

»Pravijo, da so v neki hiši pri nas imeli škrateljna in da jim je nosil žito, denar in drugo,« prične Potepan pripoved o škrateljnu

Ustvarjalci slikanice: Romeo Volk, Dragica Štemberger Maljavac in Primož Rojc

so nekatere posebno zanimive in nimajo primerjalnega gradiva v slovenskem prostoru, kot je na primer zgodba o Mlečni oz. Rimski cesti. »O Mlečnici pri nas pravijo, da je kompare (boter) komparetu slamo kradel, se med potjo premislil in jo nesel nazaj. Zato sta ostali dve sledi.« Ali pa o Velikem vozu: »Pravijo, da je na vozu sveti Martin peljal drva. Iz gozda je prišel volk in se zaletel v enega od volov, ga zaklal in še oje polomil, da je stalo postrani. Sveti Martin je vpregel k drugemu volu volka, da bi lahko peljal

drva. A volk je vlekel v gozd, vol pa iz gozda.« Zgodb je še veliko, v njih se pojavljajo bajeslovna bitja, kot so vile, škratelj, volkodlak, torka, mrak, podlegaj ali vuorek, ajdi, kača s človeško glavo; breme tudi zgodbe o urokih, čudežni železni travi ... »Recimo, če je nekaj detajlov, ki bodo širili otrokom obzorje, pa če bo kdo našel kaj, za kar ne bo vedel, kaj pomeni, bo vprašal svoje starše ali stare starše, kaj to je, pa mislim, da sem jaz dosegel svoj namen,« pove ilustrator Romeo Volk.

Primož Rojc

Pogovor z Romeom Volkom, Dragico Štemberger Maljavac in Primožem Rojcem je povezovala Iris D. Primc

Na predstavitvi so občinstvo navdušili Veseli Ketteji z Osnovne šole Dragotina Ketteja

Silvestrski program na TV Galeja

Takole sta se nasmihala Igor Štemberger in naša Iris Dovgan Primc, ko je v silvestrski oddaji na bistriški TV Galeja Rihard Baša rezal »šnite« pršuta. Oddaja je popestrila silvestrski večer gledalcem, ki so novo leto čakali pred televizijskimi sprejemniki. »Najboljši program od vseh!« in »Srečnooooo! Odličen program! Čestitke!« sta bila le dva od mnogih pozitivnih komentarjev, ki so jih podali zadovoljni gledalci. Kot smo že zapisali, je prvo bistriško silvestrsko oddajo vodila tudi Iris, zanj je prispevala celo scenarij. Upamo, da bomo tudi v novo leto 2017 vstopili v isti družbi na istem televizijskem kanalu.

Poberija 2016

Na Zemonu se pust zadnja leta začne malo pred časom, kot je to velevala dolgoletna navada. Še ne dolgo nazaj se je poberija po tradiciji opravila na pustni torek. Takrat so bili ljudje še po večini doma, vas pa veliko manjša kot danes. Način življenja se spreminja, in tako se je poberija premaknila na pustno soboto. Ker se tudi mi radi »šeamo« in ošemljeni udeležujemo nedeljske pustne povorke v Bistrici, in ker poberija na pustno soboto ni mačji kašelj, saj je Zemon velika vas, smo jo predstavili za en teden. Važno je veselje in tega ne manjka. Tudi letos smo uspešno pobirali po vasi in obiskali vse hiše. Po stari navadi mora pust vstopiti v vsako hišo, gospodinja pa puste pričaka s priprtimi vrati. Lahko rečemo, da danes ljudje za šeme pripravijo veliko dobrot,

Igor Štemberger, Rihard Baša in Iris Dovgan Primc na silvestrovo

Maske, harmonika, boben in veselje – to je naš pust!

nekoč je bilo bolj skromno. Pobetrini so včasih dobili klobaso ali dve, žlico zabele, kos kruha, jajca in pohanje.

Veseli smo, da se je pustni skupini pridružilo kar nekaj mladih, kar kaže, da se bo tradicija obdržala. Seveda pa brez pokroviteljstva starejših, že utečenih Zemoncev, ne gre. Naj se zahvalimo vsem, ki pomagata pri pustu, v največji meri pa seveda Klemenu Ujčiču za logistično podporo, Marjanu Baša - Šindi in njegovi ženi Stanki za vsakoletno pustno »južno« ter Valterju Sedmaku za postrežbo in kuho po končani poberiji.

Eskimi z Dolnjega Zemona

V nedeljo, 7. februarja 2016, se je na 21. pustni povorki Pust je pršu številnemu občinstvu predstavilo kar triindvajset skupin in skupno 1200 šem. Med njimi smo bili tudi Zemonci, tok-

rat ošemljeni v Eskime. Zbralo se nas je lepo število, kar okrog sedemdeset. Občinstvo smo nasmejali in navdušili z volčjo vprego, tuno velikanko, malimi Eskimčki, iglujem, med Eskimi

pa se je sprehajal celo jeti. V povorki smo se predstavili najprej domači vasi, nato še Ilirski Bistrici.

Posnetki Irme Zafred povedo več, kot zmorejo besede.

Skupinska fotografija pred spomenikom

Eskimi iz družin Rojc, Ivančič in Šircelj s pasjo vprego

Valerijo Ivančič

V povorki so Eskimi tudi »roštiljali«

Sprevod po vasi

Grehovi so ulovili pravega tjulnja

Ema Vrh in Ela Primc

Erik Baša in tuna velikanka

Volčovi v vasi

Ljubitelj fotografiranja Rok Mikuletič z Male Bukovice je 24. marca letos v svoj fotografski objektiv ujel nadvse zanimiv prizor. Le petdeset metrov od Kovačeve hiše v Brezju je fotografiral trop volkov.

Že veliko let opažamo, da se divje živali vse bolj približujejo našim naseljem, vendar volkov tako blizu naselja v objektiv ni ujel še nihče. »Ko nimam dovolj časa za fotolov v hribih, grem velikokrat kar na bližnje mlake ali na Žabovco. V zimskem času, ko ljudje še niso na njivah, je srnjad do neke mere kar sproščena in se z zvrhano mero potrpežljivosti da priti kar blizu živali, tudi na par

metrov. Srnjad namreč ni tako previdna kot, recimo, jelenjad. Tisto jutro sem opazil najprej srnjad in že koval načrt, kako s pomočjo vetra priti bliže, da me ne zavohajo. Med zalazom sem se ozrl na desno proti glavni cesti in skozi grmovje opazil psa – najprej enega, nato dva ... tri ... štiri ... osem! Takoj me je prešinilo, da to niso psi, ampak volkovi; na veliko razdaljo je namreč težko razločiti,« pripoveduje Rok Mikuletič. Rok je nato stekel na

boljšo pozicijo in počakal, da pridejo izza bližnjega gozdička. »V naslednjih nekaj trenutkih sem samo škljocal, preverjal nastavitve na aparatu in upal, da nastane kaj uporabnega. Vse se je namreč dogajalo nekaj čez peto uro zjutraj ob zelo šibki svetlobi,« dodaja Rok. Volkovi so bili ves čas v teku in se verjetno ob hrupu s ceste niso počutili ravno sproščeno, čim prej so želeli priti v zavetje in mir.

Primož Rojc

Blagoslov pobe

Na velikonočno soboto zgodaj zjutraj župnik pred župniščem v Trnovem, v Ilirski Bistrici pa pred cerkvijo sv. Jurija, blagoslovi ogenj. Nekoč je veljalo, da gospodinja na velikonočno soboto ne sme zakuriti peči, dokler fantje ne prinesejo blagoslovljenega ognja, hišna vrata so ostala do prihoda raznašalcev priprta. Tradicija raznašanja blagoslovljenega ognja je pri nas

še živa in ljudje še vedno čakajo na prihod fantov. Ta dan pa je v veselje tudi fantom, ki gobo po domovih raznašajo bodisi navezane na žico bodisi nasekljano na koščke v posebni posodi, saj dobijo velikonočni dar. Letos so jo po zemoških domovih raznašali štirje fantje. Na fotografiji od leve proti desni si sledijo Nejc Šircelj, Martin Rojc, Matej Ujčič in David Rolih.

P. R.

Večer ljudskih napevov v Gradu

S pesmijo so se v vseslovenski projekt Teden ljubiteljske kulture, ki je po celi državi potekal med 13 in 22. majem, vključili tudi na Dolnjem Zemonu. Večer ljudskih napevov so poimenovali prireditev v zemonskem Gradu, na kateri so poleg pevk in pevcev z Dolnjega Zemonu nastopile še skupine iz bližnjih krajev. Petje na vasi je bilo od nekdaj pomemben del vaškega življenja. Pelo se je ob raznih druženjih in kmečkih opravilih. Sodoben način življenja je to v veliki meri spremenil, a petje ostaja, zlasti tam, kjer so dejavna vaška kulturna društva. Tako je tudi na Dolnjem Zemonu.

Prireditev so pričeli Zemonski fantje. Skupina šestih pevcev je nastala na pobudo Kulturnega društva Grad. Fantje skrbijo, da ljudsko petje na Dolnjem Zemonu ne bi šlo v pozabo. Premalokrat je namreč na vasi slišati

Zemonski fantje

pristno ljudsko pesem, tako »ku koda«. Fantje se z veseljem odzovejo povabilu in zapojejo na vseh vaških in drugih prireditvah.

Cerkveni pevski zbor na Dolnjem Zemonu deluje od nekdaj. Združuje pevke in pevce, ki se zberejo ob večjih mašnih slovesnostih, a najlepše zapojejo za zemonski shod v čast sv. Mihaelu in ob zaobljubljenem prazniku Mariji Pomolčnici 24. maja, njej generacije

zemonskih pevcev prepevajo že vse od leta 1943. Posebnost zemonskega cerkvenega pevskega zbora je, da še vedno prepeva cerkvene pesmi ljudsko. Zbor je vrsto let deloval brez zborovodje, zadnja leta pa ga vodi Alenka Penko.

Sledil je nastop ženske pevske skupine Kalina, ki deluje v okviru Kulturnega društva Musica Noster Amor. Ime so si nadele po

Pevke in pevci cerkvenega zbora z Dolnjega Zemonu so s preprostimi ljudskimi cerkvenimi pesmimi navdušili tako obiskovalce prireditve kot tudi gledalce TV Galeje, na kateri je bila prireditev večkrat predvajana

cvetoči zimzeleni grmovnici, ki s svojo trdoživostjo in vztrajnostjo kljubuje vsem preprekam, tako kot članice pevske skupine. Skupino sestavlja enajst pevk iz okolice Ilirske Bistrice, vodi pa jih profesorica glasbe Janja Koneštabo. Leta 2014 so izdale svojo prvo zgoščenko z naslovom Roža na vrtu. Ženska pevska skupina Kalina črpa pesmi pretežno iz

zakladnice slovenskih ljudskih in umetnih skladb, posega pa tudi po priredbah večno zelenih melodij. Članice skupine Kalina imajo med sabo tudi solistko. Ob tej priložnosti se je občinstvu predstavila Martina Koneštabo. Letos je bila njena avtorska pesem Kako lep je dan na vrhu lestvice Radia Velenje in Radia Celje. V dokaj hudi konkurenci

znanih bendov in pevcev je zanjo to velik uspeh.

Brštulin banda, ki je nastopila kot zadnja, deluje v okviru Kulturno-etnološko-turistično-športnega društva Alojzij Mihelčič Harije. Skupina prepeva ljudske pesmi, ki se prenašajo po ustnem izročilu. Nekatere izmed teh pa zapojejo tudi ob spremljavi posebnih glasbil. Edini instrument, ki ga uporabljajo in daje melodijo, je harmonika, ostalo pa so stari gospodinjiski pripomočki in orodja, kot so: kosa, bapca, ribežnik, kravji rog ali pa brštulin, po katerem so si nadeli tudi ime. Brštulin je pripomoček, s katerim so ženske v starih časih pripravljale kavo iz praženih ječmenovih zrn.

V Kulturnem društvu Grad so želeli javnosti prikazati, da je ljudska pesem še vedno med nami. To jim je z Večerom ljudskih naplovov tudi uspelo.

Igor Štemberger

Ženska pevska skupina Kalina

Brštulin banda iz Harij

Martina Koneštabo

Marijin praznik na Dolnjem Zemonu že 73. leto

Druga svetovna vojna je bila povod za zaobljubo, ki traja že 73 let. Leta 1943 so italijanske oblasti vpoklicale še mladoletne fante v vojsko. Vaščani so se zaobljubili Mariji Pomočnici, da ji bodo pripravili mašo s procesijo in Dolnjemu Zemonu. Začeli so že istega leta in res je zaobljuba držala. Vas ni bila požgana; internirane vaščanke so srečno prišle domov; vrnila se je tudi večina nasilno mobiliziranih fantov.

V nedeljo, 29. maja, ob prazniku Marije Pomočnice je bila slovesna maša v vaški cerkvi sv. Mihaela. Mašo je vodil srebrnomašnik monsignor Slavko Rebec. Somaševal je župnik Stanko Fajdiga.

Marijin kip je kot vsako leto neslo šest fantov (Domen Ujčič, Matej Ujčič, David Rolih, Dani Pugelj, Nejc Šircelj, Andrej Maljavac) in šest deklet (Nika Simčič, Viktorija Primc, Naja Baša, Tadeja Pugelj, Maja Novak in Živa Tajda Gržina). Obred so spremljale ljudske pevke.

Gospodu Rebcu smo se vaščani tudi zahvalili.

Dragi Slavko!

Dobila sem čast in hkrati težko nalogo, da se ti zahvalim v imenu vseh nas. Pazljivo sem iskala besede, ker si to ti, ki si zgled na mnogih področjih. Verjemi, da se vsi zavedamo, da so prave in izbrane besede ena izmed tvojih številnih odlik.

Prvo julijsko nedeljo 1991. leta si obhajal svojo novo mašo v Štandrežu, saj je doma nisi mogel zaradi vojne. Istega leta si postal naš kaplan – precej drugačen od prejšnjih. Zbudil si mešane občutke, ampak že takoj nam je bilo jasno, da se bo zgodila »revolucija«. Ta pa ni bila tako grozna, ampak ravno nasprotno. Na svojevrsten način si pritegnil staro in mlado, mi pa smo ti sledili. Bil si aktiven kaplan in pod tvojim duhovnim vodstvom smo se takrat razcveteli tudi bistriški skavti. Bilo nas je veliko in iz vsakega od nas si znal potegniti njegov maksimum. Vsakega si z lahkoto prebral in nanj prenesel veliko življenjskih modrosti ter naukov. Vrednote so bile tisto, kar šteje in to si znal poja-

Mašo je vodil srebrnomašnik monsignor Slavko Rebec, somaševal je župnik Stanko Fajdiga

sniti na praktičnih primerih, tako da nas je zares pritegnilo. Hvala ti v imenu generacij, ki smo duhovno rasle pod tvojim vodstvom. Hvala, da si znal združevati in da si vsakemu posebej pokazal, kako poseben in edinstven je.

Tudi ko te je pot vodila v Rim, Postojno in Godovič, nisi pozabil na nas in vedno povprašal, kako je kaj v Bistrici. Vem, da si se na nas spomnil tudi v molitvi, za kar se ti še posebej zahvaljujemo.

Svojo pot si nadaljeval na Škofjski gimnaziji v Vipavi. Poleg vodenja gimnazije so bili tvoja skrb še vedno mladi in tvoj izziv prebujati najboljše v njih ter redno dokazovati, da je razumevanje med ljudmi mogoče in skrb za sočloveka nujno potrebna.

Danes si škofov vikar za pastoralo, ravnatelj Škofjske Karitas Koper in župnik v Šmarjah pri Koprju.

V četrtek, 26. maja 2016, si v Štandrežu obhajal srebrno mašo. Ob tem jubileju ti čestitamo in želimo, da bi bila tvoja duhovniška pot še dolga leta bogata z znanjem, prizadevanji za dobro in uspehi; da bi ostal zvedav in svoje modrosti še naprej delil s širšo publiko tudi preko predavanj in medijev.

Želimo ti obilo božjega blagoslova pri vseh projektih, kjer te Bog kliče in potrebuje.

Hvala ti, da si v svojem prezasedenem urniku uspel najti čas tudi za nas in nas razveselil z obhajanjem svete maše na Dolnjem Zemonu na naš Marijin praznik.

Naj si za konec sposodim besede Jožeta Urbanije: »Ko srce začuti, da je za sencami dnevnih dogajanj vse tako, kot mora biti, potem duša vzdre v radosti. Potem se prerodi v radostno hvaležnost, v zahvalo, v brezmejno veselje.«

Iris Dovgan Primc

Skupna fotografija

Andrej Maljavac, Jakob Simčič, Domen Ujčič, Matej Ujčič, Nejc Šircelj, David Rolih in Dani Pugelj

Naja Baša, Maja Novak, Živa Tajda Gržina, Tadeja Pugelj, Nika Simčič in Viktorija Primc

Etnološka prireditev Mala južna navdušila že enajstič

Na grajskem dvorišču smo letos že enajstič zapored pripravili etnološko prireditev Mala južna. Zagotovo ji lahko rečemo tradicionalna prireditev. Domača, pristna, narejena za ljudi, namenjena druženju in zabavi. Lahko rečem, da sem ponosna, ker smo bili sposobni videti in znati ugoditi konglomeratu različnih generacij obiskovalcev. Veliko nas je, ki pri organizaciji te prireditve »pustimo srce in dušo«, saj pripravljamo, pospravljamo, nabavljamo, telefoniramo in razglabljammo dneve in tedne. Vse to počnemo z namenom, da bi bili vsako leto boljši in ponudili vsako leto več. Množica nasmejanih obrazov nam vedno znova sporoča, da delamo pravo stvar.

Za prireditev je ključna udeležba okoliških društev, ki se odzovejo povabilu; predstavijo kulinarčne dobrote iz svojega okolja in razkrijejo svoje stare recepte.

Letos so poleg domačega društva sodelovali še: Kulturno-športno društvo Koseze, Kulturno društvo Tuščak Bač, Lovska družina Zemon, Zeljena gasa, Folklorna skupina Gradina, Kulturno društvo Ahec Jasen, Kulturno-etnografsko-turistično-športno društvo Alojzij Mihelčič iz Harij, Športno-turistično-etnološko-kulturno društvo Katarina iz Novokračin, ki je bilo letos prvič z nami, in Turistično-kulturno in športno društvo Urbanščica iz Famelj. Vsakemu posebej izrekamo zahvalo za trud in sodelovanje. Brez vaše pomoči, bi bila izpeljava Male južne nemogoča. Veseli in počaščeni smo, da se nam vsako leto pridružite v tolikšnem številu.

Organizatorji imamo vsako leto več želja in zahtev. Trudimo se, da prireditev iz leta v leto raste. Tako so postale spremljevalne dejavnosti že obvezni del prire-

ditve. Najmlajšim so namenjene ustvarjalne delavnice. Gostili smo ponije iz Castor Horse Ranza, tako da so se otroci lahko preizkusili v jezdenju. Malo starejši so se pomerili v različnih igrah in si priborili lepe nagrade. Pripravili smo tudi kulturni program, pri čemer smo težili k temu, da se je predstavilo čim več domačih ustvarjalcev. Zaigral nam je ansambel Mlad; s harmonikami pa so nas razveselili učenci Nika Polesa. Veseli in ponosni smo, da se na našo pobudo zberejo »Zjmski fanti«: Ivo Pwštarjou, Dušan Kovačou, Klemen Mučetou, Vladimir Francjtou, Leon Pugelj in Herman od Johance. V imenu KD Grad in v svojem imenu se jim iskreno zahvaljujem, da so pripravljeni ohranjati ljudsko petje in se predstaviti na naših dogodkih.

V imenu organizatorja sem dolžna še eno zahvalo. Namenjena je vsem tistim, ki ste kakorkoli pomagali pri organizaciji; urejali prizorišče in počeli milijon skritih podrobnosti. Hvala za vse žrtvovane ure, kajti brez vas prireditve ne bi mogli izpeljati. Iskrena hvala tudi vsem, ki ste pridno delali za šankom, na vhodu in povsod, kjer je bilo potrebno. Ker »na mladih svet stoji«, se želim javno in poimensko zahvaliti Mateju Ujčiču, Davidu Rolihu in Nejcu Širclju za njihov delež pri organizaciji. Lepo je videti, da so tudi mladi pripravljeni pomagati. Toplo mi je pri srcu, ker vem, da se na nekatere ljudi

Letošnje leto so se na Mali južni prvič predstavile članice TKD Urbanščica iz Vremske doline, ki so pripravile na svinjski masti pečen krompir

lahko enostavno zanesemo. Še enkrat iskrena hvala vsem.

Izvedba tako pestre prireditve zahteva tudi finančni vložek in brez pomoči sponzorjev bi bila organizacija nemogoča, zato velja posebna zahvala vsem tistim, ki so nam priskočili na pomoč z donacijami in s praktičnimi nagradami (Resinex, d. o. o., Trampet, d. o. o., Pet Pak, d. o. o., Zavarovalnica Maribor, d. d., Picerija Park Mikoza, Valter Čeligoj, s. p., Borut Primc, s. p., Okrepčevalnica Zemonska vaga, Belin, d. o. o., Instalacije Kovačič, d. o. o., Plama Pur, d. d., Plama Termoplasti, d. d., PRO-TOM, d. o. o., Elektro Skok, Boštjan Baša, s. p., Picerija Triglav pub, Gostilna Urbančič, po domače Mate, in Bar Črne njeve).

Verjamem, da organizatorjem še dolgo ne bo zmanjkalo idej, volje in poguma, zato se ponovno srečamo naslednje leto na še boljši Mali južni.

Iris Dovgan Primc

Mala južna je naj dogodek

V zadnjem glasovanju akcije Naj poletje 2016 so poslušalci Radia 94 glasovali za naj dogodek, in to je postala Mala južna na Dolnjem Zemonu.

Za glasove poslušalcev so se borili še Plavajoči grad v Loški dolini, Gozdar – kmet nekoč in danes v Belskem, Krompirjeva noč na Velikem Ubelskem, Zmaj 'ma mlade v Postojni, Cvetje v jeseni, gledališka igra na prostem z Medvedjega Brda, in Dan Notranjskega parka pri Dolenjem jezeru. Z več kot 300 glasovi je zmagala prireditev Mala južna. V studio Radia 94 so po-

Nasmejane članice društva Tuščak z Bača so pripravile fižolov golaž in šnite

Nastop Zemonskih fantov

vabili članico Kulturnega društva Grad in organizatorko prireditve Iris Dovgan Primc, ki je povedala, da je izbor za naj dogodek prijetno presenečenje: »Mala južna je prireditev vseh sodelujočih društev, kajti brez njihovega sodelovanja prireditve ne bi bilo mogoče izpeljati.« Mala južna je že tradicionalna prireditev, letos je potekla enajstič. »Prireditev se vsako leto razvija. Poleg tega, da se kuhajo tradicionalne jedi, organiziramo tudi spremljevalne dejavnosti, kot so otroške delavnice, razstave, otroci lahko tudi jezdijo ponije pa še kaj bi se

našlo. Načrti za naprej obstajajo, imamo veliko idej in če bodo finančna sredstva dovoljevala, jih bomo tudi uresničili. Verjamem, da bomo to tradicijo nadaljevali,« je prihodnost prireditve v oddaji orisala Iris in zaključila: »Ob tej priložnosti se zahvaljujem vsem tistim, ki sodelujejo pri organizaciji, brez njih prireditve ne bi mogli izpeljati.«

P. R.

ZEMONSKI
O Zemoncih in Zemonu *cajtng*

Bogata razstava vzorčnih valjčkov

Na Dolnjem Zemonu so v okviru turistično-kulinarične prireditve Mala južna pripravili razstavo vzorčnih valjčkov, s kakršnimi so ljudje v prejšnjem stoletju zaljšali svoje domove. Valjčke iz lastne zbirke je na ogled postavil domačin Primož Rojc. Vzorci, ki so jih zarisali valjčki, so imeli bolj kot olepševalno povsem praktično vlogo, saj so dobro zakrili krivine neravnih sten. Na razstavi je bila predstavljena tudi doslej slabo popisana zgodovina slikopleskarstva na Bistriškem.

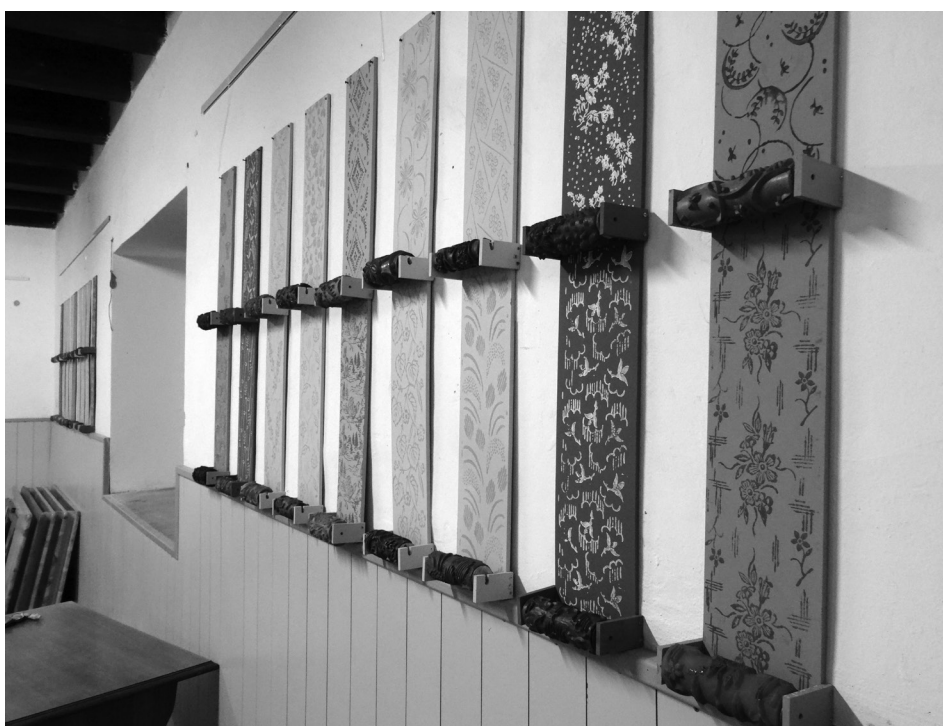
Tehnika vzorčnega valjčkanja je bila tako kot po vsej Sloveniji razširjena tudi na Bistriškem, zato se je Primožu Rojcu utrnila ideja o postavitvi razstave vzorčnih valjčkov, ki so jo razširili tudi z doslej slabo popisano, a vendar bogato zgodovino slikopleskarstva na Bistriškem. »Vzorčni valjčki so se pri nas pojavili po drugi svetovni vojni. Za sobopleskarja so predstavljali pravo bogastvo, saj jih pri nas ni bilo mogoče dobiti,« je pojasnil Primož Rojc, ki ima v svoji bogati zbirki več kot 160 vzorčnih valjčkov.

Vzorčni valjčki so pravzaprav nasledniki šablon, saj je bila prva tehnika krašenja sten šabloniranje. Šablone, ki so jih ustvarili in z njihovo pomočjo na zidove risali pleskarski mojstri, so si tedaj lahko privoščili le bogatejši. Vzorčni valjček je skupaj s posodico za barvo postal dostopnejši, lažji za uporabo in predvsem cenejši, zato se je tehnika razširila tudi na podeželje. »Mojstri so si jih za silo izdelali tudi sami. Največ so jih kupovali v Trstu. Nanašanje vzorcev z vzorčnimi valjčki je bilo precej enostavnejše kot delo s šablonami, zato se je v petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja množično razširilo. Takrat skorajda ni bilo hiše, ki ne bi imela vseh sten povaljčkanih. Ko je

mojster prostor popleskal, je gospodinjino ali gospodarja povprašal, kateri vzorec bi rada imela. Valjčkal je dan po pleskanju. Poskusno je nanesel vzorec na papir ali na steno, ki jo je pozneje zakrila omara. Ko je zaključil, je 15 do 20 centimetrov pod stropom narisal še črto, po domače piso,« razlaga Rojc.

»Bistvo postopka je bil prenos barve z vzorčnega valjčka na željeno podlago,« je zapisal etnolog Andrej Dular. S tovrstno metodo je bilo mogoče ne le okraševanje sten, pač pa tudi zakrivanje neravnih sten, ki so bile v starih hišah precej pogoste. Motivi na vzorčnih valjčkih so bili različni: cvetlični ornamenti, živalski liki, sadje, geometrijski liki, različne

črte in ornamenti. »Velikokrat so na podeželju za dnevne prostore izbrali motive s sadjem. Od mojstrove volje in znanja pa tudi od modnih trendov je bilo odvisno, če so na že povaljčkano steno še kaj dodali. Najpogosteje so dodajali črte ali kak motiv, predvsem cvetlični, s šablono. Nekateri mojstri so nanašali vzorec v dveh barvah, torej so najprej pobarvali podlago, nato nanesli vzorec v eni, zatem še v drugi barvi. Nekateri so prostor povaljčkali z dvema različnima vzorčnima valjčkoma, spodnji del z enim, zgornji z drugim, vmes so narisali črto,« pojasnjuje Primož Rojc, ki doma hrani celo vzorčni valjček z odtisom znanega Disneyjevega junaka Jake Racmana.

Razstavljeni valjčki

Primož Rojc, Marjan
Boštjančič in Romeo Volk

Zvonko Martinčič prikazuje,
kako se nariše zaključna črta

Šablona gorskega cvetja, ki jo hrani Marjan Boštjančič

Razstava v dvorani Grad

V osemdesetih letih so vzorčaste stene začele izginjati, saj so stene stanovanj začeli krasiti s tapetami. »Vendar vzorčno valjčkanje kot nekdanje zelo priljubljena dekorativna pleskarska tehnika še zdaleč ni utonilo v pozabo. Tako kot oblačilna moda, ki se ciklično ponavlja po določenem časovnem predahu, se tudi vzorčno valjčkanje kot modni trend spet vrača v likovno oblikovanje sodobnih stanovanj,« je zapisal Andrej Dular.

Ker je tako o vzorčnih valjčkih kot o mojstrih, ki so se na Bistriškem ukvarjali s slikopleskarsko dejavnostjo, malo zapisanega, so razstavo razširili tudi z zapisi o zgodovini slikopleskarstva na Bistriškem. Najbolj znani bistriški črkoslikar in sobopleskar je bil Franc Šabec, ki je deloval med obema vojnoma in po 2. svetovni vojni. Vajenec mojstra Šabca je bil tudi Marjan Boštjančič, šolan črkoslikar, čigar reklamna tabla, ki jo je pripravil za predstavitev svoje obrti, je prava mojstrovina. »Za ta poklic je moral biti človek natančen in imeti tudi nekaj umetniške žilice,« je povedal mojster Boštjančič, ko je se udeležil razstave. Na ogled je postavil tudi svoje valjčke in zanimive šablone, ki jih je izdelal sam in z njimi na stene odslikaval mojstrovine.

Tina Milostnik Valenčič

Nekaj osnovnega orodja

Vizita fantov letnika 1998

Od zadnje vizite, ki je bila po ukinitvi obveznega vojaškega nabora organizirana kot turistična prireditev, je minilo nekaj let. Letos pa so fantje letnika 1998 ponovno napravili vizitantski voz.

Ko je država obvezno služenje vojaškega roka ukinila, je tudi vizita izgubila pomen. Zadnji iz naših krajev, tudi Dolnjega Zemona, so na okrašenih vozovih odšli pred vojaško komisijo fantje letnika 1984. Zatem se je vizita še nekaj let obdržala kot turistična prireditev in počasi zamrla.

Po nekaj letih pa so fantje letnika 1998 iz cele občine Ilirska Bistrica stopili skupaj in na povabilo Ministrstva za obrambo Republike Slovenije organizirali pravo vizito. Z v barvah slovenske trobojnice okrašenim vozom so se v petek, 16. septembra 2016, odpeljali v Pivko na seznanitev vojaških obveznikov z vojaško dolžnostjo.

Gonilna sila letnikov je bil Matej Ujčič z Dolnjega Zemona, ki je zbral fante in dekleta, da so skupaj uspeli pripraviti res lep voz. »Voz smo pripravljali dobra dva tedna. Najprej smo začeli z izdelovanjem rož. Ob pomoči Frana Dolgana, ki nam je pokazal enostaven način izdelovanja rož, smo jih naredili približno 5000.

Vizitantski voz letnika 1998 iz cele bistriške občine je bil odet v slovenske narodne barve

Nato smo šli po smreke, jih pripravili in postavili na voz, da smo jih lahko potem začeli krasiti z rožami. Zelo veliko vlogo so odigrali naši starši, ki so nam bili mentorji in tudi pomočniki, saj so prav tako kot mi vložili veliko truda in časa, da nam je vse skupaj uspelo,« je povedal Matej. Vizite se spominja iz otroških let, ko je gledal, kako lepe vozove so delali Zemonci. Od tu želja, da bi tudi sam odšel na vizito. In ures-

ničila se mu je. Kljub temu da je 16. septembra deževalo, mu je vizita ostala v lepem spominu. »Težko je reči, kaj mi je najbolj ostalo v spominu, ker je bil dan izjemen. Že sama družba je bila fenomenalna. Imeli smo razne težave: počene gume na vozu, dež ..., ki so samo še popestrili celotno dogajanje.«

Na vizito je odšlo trinajst fantov v spremstvu šestih vrstnic. Z Dolnjega Zemona sta bila na vozu Matej Ujčič in Jaka Ribič, omenimo naj tudi fanta zemonških staršev Mitjo Tomažiča (Bjgnarčkovega) in Blaža Žnidariča (Jernikovega).

Vizita je bistriška in lepo bi bilo, če bi se še nadaljnja leta odvijala pri nas. To povedo tudi sklepne misli Mateja Ujčiča: »Zelo vesel bi bil, da bi se ta tradicija nadaljevala in bi se v naslednjih letih vrnila v Ilirsko Bistrico.«

Primož Rojc

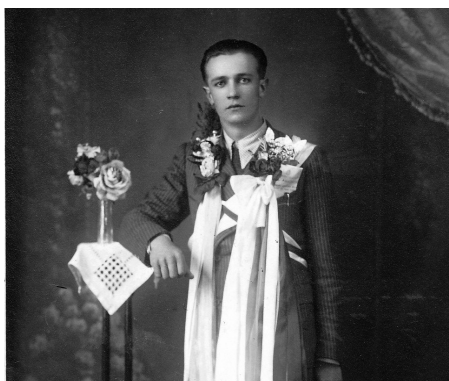

Fantje letnika 1998

Vizita nekoč

Slavnostni odhod na nabor oz. vizito, kot se pravi pri nas, se je na našem območju razvil v edinstven običaj. Fantje so takrat, ko so odhajali na pregled pred vojaško komisijo, ki jih je potrdila kot primerne ali zavrnila kot neprimerne za služenje obveznega vojaškega roka, postali možje. Odhajali so na vozovih, okrašenih s smrekami in smrečjem, na katerih je bilo na stotine, kasneje pa na tisoče rož iz krep papirja. Rože so več mesecev pred dogodkom pripravljala dekleta, matere in druge ženske. Na potrditev so mladeniči odhajali v spremstvu muzikantov, prepevajoč narodne pesmi. Le potrjeni fantje so si pripeli »panklce«, ki so bili mnogokrat v slovenskih narodnih barvah.

Pepe Šrljov (1921–1944) na viziti

Vizitanti letnika 1908

Zemonski vizitanti letnika 1915 pred bistriško cerkvijo leta 1933

Vizitanti letnika 1938, fotografija iz leta 1957

Vizitanti letnika 1935, fotografirani na Placu leta 1954

V cerkvi sv. Mihaela pod sliko svetega Kancijana odkrili več kot 200 let staro poslikavo

Pod sv. Kancijanom še starejši Kancijan

Ko so krajani Dolnjega Zemona želeli obnoviti eno od slik iz vaške cerkve, so naleteli na zanimivo odkritje. Pod platnom, na katerem je bil upodobljen sv. Kancijan, se je namreč skrivala še ena, na les naslikana podoba, stara več kot dvesto let. Domnevajo, da gre za sv. Kancijana, svetnika in mučenca, z nekdanjo cerkvico in okoliškima hriboma v ozadju.

»Ko smo sliko sv. Kancijana dali v obnovo – gre za olje na platnu z desnega stranskega oltarja v naši cerkvi – je restavrator z okvirja odstranil poškodovane zlate letvice ter platno snel z ogrodja. Na lesu pod njim je bilo opaziti podobo glave in ko smo les pobrisali s krpo, smo ugotovili, da se je pod platnom skrivala še ena slika,« so povedali Zemonci.

Po uvodnih preverjanjih se je izkazalo, da utegne slika, ki izhaja iz prve polovice 19. stoletja, na

kar nakazuje že z rimskimi številkami zapisan datum na njeni zadnji strani (zapisana je letnica 1811), prikazovati sv. Kancijana, antičnega krščanskega mučenca, ki mu je po Sloveniji posvečenih precej cerkva, po njem pa se imenujejo tudi mnogi kraji. Posebej tisti, povezani z vodo, saj izročilo pravi, da so tega svetnika pred obglavljenjem mučili z vodo ali da so ga usmrtili v bližini reke Soče. Tako imamo tudi na Primorskem vas Škocjan, blizu

Rimska številka MDCCC XI, zapisana na zadnji strani slike pove, da je ta nastala v letu 1811

Doslej najstarejša znana upodobitev Dolnjega Zemona na sliki sv. Kancijana

Ogleja pa Škocjan ob Soči (ali San Canzian d'Isonzo).

Da bi bil na lesu res lahko upodobljen sv. Kancijan, domačini utemeljujejo tudi z zgodovinskimi dejstvi. Današnja cerkev je posvečena sv. Mihaelu, prejšnja je bila od vasi precej odmaknjena, postavljena je bila na hribčku, ki mu domačini še danes pravijo Kocjan. Ime je izpeljano prav iz imena sv. Kancijana, tako kot pogosta slovenska priimka Kocjan in Kocjančič. Pod cerkvico, ki je tedaj nosila ime sv. Kocijan, še danes izvira studenec. Oltar iz te cerkvice je bil preseljen v cerkev sv. Mihaela.

Stranski oltar sv Kancijana

Na leseni sliki so upodobljeni enaki elementi oz. motivi kot na novejši sliki sv. Kancijana: rimska oprava, perje na čeladi, meč, palmovo listje. Tudi prva preverjanja strokovnjakov, vedo povedati domačini, kažejo na to, da slika najverjetneje res prikazuje antičnega rimskega vojaškega mučenca. Sv. Kancijan sicer ni bil vojak, v večini primerov so ga upodabljali z bratom Kancijem ter sestro Kancijanilo, pogosto tudi z učiteljem Protom.

Vendar je dr. Ferdinand Šerbelj domačinom v pojasnilo zapisal, da je za »provincionalno kulturo značilno, da odstopa od ikonografskih kanonov, ki jih podomači. In ker je bila cerkev posvečena sv. Kancijanu, je bilo normalno, da so antičnega mučenca upodobili v vojaški opravi«.

Domačini pravijo, da slike ne bodo razstavljali, dokler strokovnjaki ne bodo dognali njenega natančnega izvora in pomena. Vseeno pa verjamejo, da je poleg sv. Kancijana v ozadju upodobljena prav nekdanja cerkvena sv. Kocijana, za njo pa vas Dolnji Zemon. Za svetnikom se v ozadju slike pneta še hriba Gabrovec in Ahec.

Tina Milostnik Valenčič

Sv. Kancijan in sv. Florijan na banderi

Slika sv. Kancijana, prvega zemonskega svetnika

Križpotje, kjer je nekoč stala prva zemonska cerkev sv. Kancijana

O povezanosti s sv. Kancijanom govori tudi med krajani znana anekdota. Sv. Kancijana povezujejo z vodo, zato so po ljudskem pripovedovanju ljudje svetnika ob suši radi prosili za dež. Takole nam je povedal ljubiteljski zgodovinar Primož Rojc: »K cerkvi sv. Kancijana na Dolnjem Zemonu so z enakimi priprošnjami hodile tudi Kastavke, ženske iz hrvaških vasi. In ko so ga prosile in molile k dežju, je prišla huda nevihta z obilo vode, da so bile premočene do kože. Takrat so rekle: "Aj, Kocjane, Kocjane, nikad više te neću za vodu prosit!"«

Tudi ljudska glasba si zasluži najboljše

Primorske novice v sodelovanju z Radiem Koper pripravljajo rubriko Primorski glasbeni talenti. V njej namenjajo prostor mladim primorskim glasbenikom, ki se ukvarjajo s klasično glasbo in pri svojem delu dosegajo opazne uspehe doma in v tujini. Radio Koper je v istoimenski rubriki v oddaji Glasbeni abonma 14. aprila 2016 ob 20. uri gostil Lovrenc Primc, Martina Rojca in njegovega profesorja Zorana Lupinca. Ob pogovoru z njimi so poslušalci lahko prisluhnili izvedbam obeh mladih mojstrov diatonične harmonike v studiu Hendrix Radia Koper.

Dva mlada Zemonca, 14-letni Lovrenc Primc in 11-letni Martin Rojc, ki se na ilirskobistriški glasbeni šoli učita igrati na diatonično harmoniko, sta letos za-

čela odkrivati povsem nove umetniške učinke tega instrumenta.

S tem sta prepričala žirijo letošnjega tekmovanja mladih slovenskih glasbenikov Temsig in tako na regijskem kakor na državnem tekmovanju prejela zlato plaketo, pri čemer se lahko Lovrenc Primc pohvali z drugo nagrado in s posebnim priznanjem za najboljšo izvedbo skladbe slovenskega avtorja v svoji 1. kategoriji, medtem ko je Martin Rojc v kategoriji 1. a zasedel tretje mesto.

Njun profesor Zoran Lupinc nam je povedal, da je bilo tekmovalcev na diatonični harmoniki malo, saj je tudi malo glasbenih šol, ki v svojem programu nudijo pouk tega instrumenta; na Primorskem je Glasbena šola Ilirska Bistrica edina, kar je pravzaprav

čudno, saj velja harmonika za najbolj razširjen instrument na Slovenskem. Na glasbene šole so razmeroma pozno vpeljali pouk ljudskih glasbil, in še takrat se je zanj odločilo zelo malo šol. »Kljub temu je na Slovenskem in drugod po svetu prava inflacija svetovnih prvenstev v igranju na diatonično harmoniko in ‚psevdo svetovnih prvakov‘, da o ‚psevdo učiteljih‘ sploh ne govorim. Iz tega je nastal velik posel, v katerem bi bilo nujno vzpostaviti red,« je prepričan Lupinc. »Zato je škoda, da se glasbene šole niso pravočasno odzvale.«

Temsig je trenutno edino pravo tekmovanje, ki spoštuje glasbo in ceni sam instrument, poudarja: »Z obveznimi skladbami predpisuje primeren repertoar, zato dviga raven igranja ter spodbuja

Lovrenc Primc in Martin Rojc v studiu Hendrix Radia Koper

razvoj instrumenta in literaturo zanj. Usmerja se celo v umetno glasbo, kjer pa je diatonična harmonika še čisto na začetku svoje poti.« Ugotavlja, da počasi že nastajajo nove skladbe sodobnih slovenskih avtorjev, tako priredbe ljudskih pesmi kot solistična ali komorna izvirna dela ter celo koncert za diatonično harmoniko in orkester: »Ob tem razvijamo tudi tehniko igranja, mehanizacijo, dinamiko in fraziranje. Navsezadnje si tudi ljudska glasba zasluži, da jo kar najbolje igramo. Instrument mora biti sredstvo, s katerim se glasbenik izraža in nekaj pove.«

Lovrenc in Martin sta gotovo že na tej poti, ocenjuje njun profesor: »Imata vse predispozicije: od volje do dela in pripravljenosti na odrekanje do dovzetnosti za

umetniško igranje, ki ni zgolj preigravanje polk in valčkov.«

Lovrenc Primc s svojo harmoniko ter veselo in optimistično naravo razveseljuje vse, ki ga obkrožajo; tudi kot član zabavnega ansambla Mlad, ki so ga ustanovili štirje sošolci, sovaščani. Ker zelo rad nastopa, uživa tudi na dramskih odrih kot član Kulturnega društva Grad iz svoje vasi. V šoli pa prepeva še v mladinskem zboru, obiskuje dramski krožek in se rad udeležuje raznih šolskih tekmovanj. Glasbeno šolo obiskuje že sedmo leto. Zaključil je šest razredov klavirja, s katerim si je priigral kar nekaj priznanj in pohval, zdaj pa se tretje leto uči diatonično harmoniko, ki jo obožuje. Ob vsem tem je tudi navdušen športnik, njegova velika ljubezen je atletika, ki ji posveča veliko

časa, zato tudi na tem področju žanje uspehe. Trenutno še ne ve, ali se bo čez dobro leto vpisal na umetniško ali na športno gimnazijo. Vsekakor pa ve, da kljub vsemu harmonike ne bo nikdar izpustil iz rok.

Tudi Martin Rojc, ki je harmoniko vzljubil ob poslušanju radia že kot otrok (njegova prva harmonika je bila igrača), je navdušen športnik; ukvarja se s košarko, tekom in v prostem času z domačimi živalmi, a kljub temu že zatrdno ve, kaj bo izbral med športom in glasbo. Diatonično harmoniko! Da bi zabaval ljudi in godel za lastno veselje.

Članek je prirejen po besedilu Lee Hedžet z Radia Koper, objavljenem 14. aprila 2016 v Primorskih novicah

Morja ni

Konec poletja je glasbena skupina Q1 izdala nov videospot za pesem Morja ni.

V skupini igra bas kitaro in kot vokalist deluje tudi naš član Erik Baša - Šindov, ki se je skupini pridružil leta 2008. "Skupina igra že enajst let. V tem času smo izdali sedem avtorskih pesmi in nastopali na obilici veselic, porok in drugih zabav po celotni Sloveniji. Za zadnjo pesem Morja ni smo izdali tudi videospot, ki smo ga posneli z ekipo TV Golica v Marezigah pri Kopru," pove Erik Baša. Videospot so premierno predvajali na TV Golica prvega septembra. Ob predstavitvi sta v oddaji gostovala člana skupine Sebastjan Vatovec in Erik Baša in lepo predstavila, poleg spota seveda, tudi naše kraje.

Skupina Q1 na snemanju videospota za skladbo Morja ni

»Pesem predstavlja zgodbo, ki jo mi doživimo skoraj vsako poletje, ko se zaradi obilice nastopov odpravimo na morje, ko nam pač dopušča čas, pridemo pa le do prve gostilne oziroma kantine, kjer spoznamo novo družbo,

lepe punce, ki pa nas ne pustijo dlje kot do šanka, tako da do morja niti ne pridemo,« hudo mušno doda Erik. Videospot si lahko ogledate na TV Golica in na spletni strani YouTube.

P. R.

29

Ansambel MLAD

Štirje sošolci, doma z Dolnjega Zemonu, so si pred dvema letoma, ko so zaključevali šesti razred osnovne šole, postavili skupen izziv in se združili v ansambel MLAD. V dveh letih vaj in nastopov s pevko, ki se jim je kmalu pridružila, dokazujejo, da ima glasba neverjetno moč združevanja, da premika meje in ljudi razveseljuje. Kljub polnemu urniku znajo dan preživeti brez televizije in računalnika, v družbi in povezovanju.

Ime ansambla MLAD so sestavili kar iz začetnic svojih imen: Matic Štemberger, Lovrenc Primc, Anže Skok in Domen Ujčič. Kmalu po ustanovitvi so povabili k sodelovanju še pevko Doris Pirih iz Ilirske Bistrice, ki je letos zaključila prvi letnik srednje šole. S svojim glasom obogati in popestri nastope. Tako je D, zadnja črka v imenu ansambla, tudi njena. Občasno jim pri vajah svetuje Jan Mikuletič, član ansambla Imperij, ki poskrbi, da je njihovo igranje še bolj uglaseno.

Igrajo narodno-zabavno in zabavno pop glasbo. Radi nastopajo na prireditvah, kot je Mala južna na Dolnjem Zemonu, na ka-

teri so pred dvema letoma prvič skupaj stopili na oder. Predstavili so se tudi v tujini. Pri zamejskih Slovencih v Šempolaju so prejeli pokal za prvo mesto po izboru strokovne komisije. Igrali so v Pasjaku na Hrvaškem, na prireditvi Pozdrav pomladi v Hruševju, na samostojnem koncertu v Orehku in drugod. Nastopajo na občinskih prireditvah za otroke, kot so otroško silvestrovanje in pustno rajanje ter prihod dedka Mraza.

Vsak od njih ima številne interesne dejavnosti, a so se zaradi občasnih skupnih vaj in nastopov pripravljali odpovedati tudi svojemu prostemu času, prilaga-

jati urnike in se usklajevati. Vsi obiskujejo glasbeno šolo ali so jo že zaključili, so uspešni v šoli in aktivni na številnih drugih področjih. V letošnjem šolskem letu so v okviru Kulturnega društva Grad Dolnji Zemon sodelovali v treh različnih dramskih igrah z več ponovitvami. Matic je klaviaturist tudi pri bendu Hit. Harmonikar in klaviaturist Lovrenc se rad udeležuje šolskih in glasbenih tekmovanj. Letos je s harmoniko prejel zlate plakete in priznanja na državnem tekmovanju glasbenih šol Temsig, na tekmovanju Svirel in na mednarodnem tekmovanju v Beltincih. Veliko medalj si je prislužil tudi

Matic Štemberger, Doris Pirih, Anže Skok, Lovrenc Primc in Domen Ujčič

v atletiki. Bobnar in pevec Anže igra tudi kitaro in je vratar v Nogometnem klubu Ilirska Bistrica. Kitarist Domen je bodoči pro-

fesionalni nogometaš, ki igra v Nogometnem klubu Dekani. Pevka Doris v ansamblu trenutno predvsem prepeva, sicer pa igra

orgle, klavir, klavirsko harmoniko in kitaro ter poje v več zborih. Če so mnogi ansambli svojo pot začeli kot garažni bendi, ima ansambel MLAD svoje začetke na podstrešju. V začetku so se na skupnih vajah sestajali tedensko ali vsaj pred večjimi nastopi v majhnem in nizkem prostoru. Želijo si večji prostor za vaje. Glasba namreč postaja njihov dom.

Petra Skok in Klavdija Primc

Nastop v Orehku pri Postojni

Nastop v Orehku pri Postojni

Logotip ansambla Mlad

Pokal strokovne komisije Praprotni v Italiji, oktober 2014

V Domu starejših občanov

Nadja Gombač, rojena Škrlj, po domače Jakopova

Nadja Gombač je bila rojena decembra leta 1936 na Dolnjem Zemonu mami Milki in očetu Toneu. Kot najstarejši otrok v veliki družini je že kot majhna punčka skrbela za mlajše sestre in brata in poprijela za vsako delo na kmetiji. Kot pravi, so bili to težki časi, saj so na kmetiji za delo morali poprijeti vsi družinski člani. Kljub temu se mladosti vedno rada spominja in obuja spomine na obdobje, ki ga je preživela na vasi. S svojo družino se je soočila z drugo svetovno vojno in s težkimi časi po njej. V Ilirski Bistrici je končala poklicno šiviljsko šolo. Leta 1958 se je poročila s Tonijem Gombačem in se preselila v Trnovo.

Že kot otrok je rada obiskovala zemonsko šolo in prebirala vse, kar ji je prišlo pod roke. Pri noni Milki pri Škrljovih, v rojstni hiši pradede Josipa Nadoslava Potepana, je našla veliko raznovrstnih knjig in časopisov, ki so se ohranili po njem. Njena vedoželjnost in ljubezen do knjig

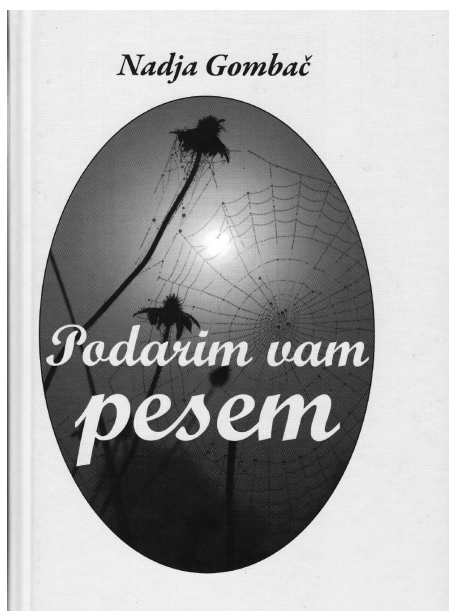
Nadja Gombač

sta zaslužni za to, da se je del Nadoslavove zapuščine ohranil vse do danes. Ravno zaradi tega danes o Josipu Potepanu in njegovem delu toliko vemo; za Dolnji Zemon in širše je postal zelo pomembna osebnost, na kar je Nadja zelo ponosna.

Preko očetove sestrice, pesnice Makse Samsa, se je že v otroštvu srečala tudi s poezijo. Skoraj vsakodnevni Maksini obiski pri Jakopovih so nanjo pustili velik vtis. Rada se je družila z njo, poslušala njene pesmi in z njo o marsičem poklepetala. Kljub svojim rosnim letom je bila ena redkih oseb v vasi, ki ji je Maksa zaupala, se z njo pogovarjala in ji brala pesmi. Zato je Nadjin

odhod v Trnovo Makso zelo razžalostil. Nadja se je ob tej priložnosti pošalila: »Bova pa ob koncu življenja za vedno skupaj, ker bova sosedi na pokopališču!«

Verjetno ni naključje, da se je Nadja v zrelih letih tudi sama preizkusila v pisanju, saj ji je bila literarna in pesniška žilica že položena v zibelko. Njeni literarni začetki so bili zapisi spominov in raznih dogodkov ter verzi, posvečeni prijateljem in sorodnikom ob pomembnih jubilejih in praznikih. Prelomnica v pesniški izraznosti je bila smrt moža Tonija, ki je začrtala njeno pesniško ustvarjanje. Tako je maja leta 2012 v samozaložbi izšla njena pesniška zbirka Podarim vam

Naslovnica pesniške zbirke

Podarim vam pesem

pesem. V njej obuja spomine na mladost, opeva lepoto narave in božjega stvarstva, ljubezen do moža, domovine in rojstne vasi. Knjiga je bila predstavljena v knjižnici Makse Samsa v Ilirski Bistrici.

Ljubezen do rojstne vasi in zavedanje, da bodo pozabljeni mnogi pomembni dogodki, zgodovinska dejstva in osebe, ki so zaznamovale Dolnji Zemon, sta jo že pred leti pripeljala do odločitve, da zbere in zapiše spomine v knjižni obliki. Tako je po nekajletnem

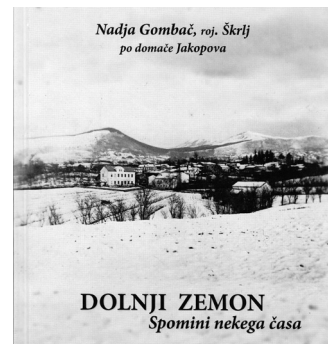
pisanju, pripravi in zbiranju fotografij in raznega materiala, pri čemer je sodeloval tudi sin Vili, jeseni leta 2013 v samozaložbi ugledala luč sveta knjiga DOLNJI ZEMON s podnaslovom Spomini nekega časa. Knjiga, skoraj monografija, opisuje njeno družino, pomembne Zemonce, življenje na vasi v času njene mladosti, običaje in odigrane gledališke igre, šolo, bližnjo cerkev, dogodke med in po vojni. Kronika skoraj sto let bogate vaške zgodovine, obogatene s 150 sta-

rimi fotografijami, je bila prvič odmevno predstavljena konec novembra 2013 v dvorani Gradu na Dolnjem Zemonu, ponovno pa v Knjižnici Makse Samsa v Ilirski Bistrici. Čeprav je Nadja skromna in pravi, da sta omenjeni knjigi plod ljubiteljskega pisanja, se je z izdajo knjižnih del za vedno zapisala med pomembne osebnosti vasi Dolnji Zemon. Nadja še vedno piše, saj pravi, da je pesem izraz njene duše. V tem času se je nabralo že kar nekaj novih verzov in proze – kdo ve, mogoče nas kmalu preseneti z novo izdajo.

Vili Gombač

Predstavitve pesniške zbirke Podarim vam pesem v Knjižnici Makse Samsa

Naslovnica knjige Dolnji Zemon, Spomini nekega časa

Predstavitve knjige Dolnji Zemon, Spomini nekega časa 27. septembra 2013 v Gradu. Zemonski fantje: Frane Bevčič, Herman Vrh, Klemen Ujčič, Vladimir Šuštar, Martin Celin in Ivo Škrli. Sedijo Vili in Nadja Gombač, povezovalci prireditve Primož Rojc, Helena Pirih Rosa in Frane Dolgan

Püst ne Zjmní

»Vsaka vas ima svoj glas,« radi rečemo, ko se pogovarjamo o domačih govorih. Podobno bi veljalo zapisati tudi za pustovanja po naših vaseh. Kljub številnim podobnostim so se skozi čas vendarle razvile tudi številne lokalne posebnosti, ki naredijo to prastaro praznovanje še posebej zanimivo za opazovalce in udeležence.

Pustovanju na Dolnjem Zemonu v preteklih obdobjih lahko sledimo v čas, do koder sega spomin starejših vaščanov, nekaj pomembnih informacij pa nam posredujejo tudi ohranjene fotografije iz druge polovice 20. stoletja.

K veselemu pustnemu vzdušju so pred desetletji prve prispevale deklice in mlajša dekleta. Že več tednov ali celo mesec pred pustom so se preoblečene v stara, predvsem bela oblačila oglašale po hišah. Hodile so v večernem mraku in običajno v paru ali največ po tri skupaj. Obraze so si zakrile z *raknam* – redko tkanim

kosom blaga, staro nogavico ali kosom stare zavese. Pomembno je bilo le, da jih ni bilo moč prepoznati. Deklice niso nič govorile in ne zbirale darov, prišle so se le *kazat*, se malo obračale in vrtele ter šle naprej.

V teh dneh so v vas prihajale tudi pustne skupine iz drugih krajev, npr. Vrbičani, Bistričani ..., ki so potem šli *na Malen* in naprej proti domu.

Fantovsko pustovanje se je začinjalo nekaj dni pred pustnim torkom, ko so se v domači gostilni *pr' Frjončkovah* dogovorili o poteku. Že v času pred drugo svetovno vojno so se našemljeni

zgodaj zjutraj na konjih odpravili v sosednje in tudi bolj oddaljene vasi: Dolenje, Zabiče ... Ko so se vrnili, so pobirali po domači vasi. Držali so se *ze pod rame* in prepevali. Po obrazih in rokah so bili *nalisani*, nosili so okrašene kape in klobuke, okoli vratu pa pisane rute. V skupini je po stari šegi imel kdo še ogrnjeno z dlako navzven obrnjeno živalsko kožo in navešene zvonce. Eden je nosil koš za jajca, eden koš za klobase in eden posodo za mast. V sprevodu je bila vedno *prva muzika* v sestavu harmonike in bobna.

V hiši je bil obvezen ples z gospodinjo. Sicer pa se je zavrtelo toli-

Vola počivata pred gostilno Pri Matetu v Trnovem (1970)

Marija Štemberger (Marica Fedlinova) in Frane Bevčič (Jernikov) sta nam pripovedovala o starih pustnih šegah na Dolnjem Zemonu

ko parov, kolikor je bilo pri hiši žensk. Gospodarja so ob zahvali pri odhodu povabili na večerno zabavo s plesom in pojedino iz zbranih darov. Na plesu so se vsi veselo vrteli, ker je veljalo, da bo tako bodoča letina obilnejša. Rekli so, da plešejo *za repo*. Na pepelnično sredo se je praznovanje posebej zanimivo nadaljevalo, če se v preteklem letu

ni v vasi poročila nobena punca. Takrat so po vasi popoldne *vlačli pluoh*. Tega je lahko predstavljalo nekaj med seboj povezanih škuorcu, lahko pa tudi ena sama *doska*, zaprežena za *uorna kulca*. Dekleta so za to priložnost izdelala tudi papirnato cvetje in pankeljce in ploho lepo okrasila. Vesela družba se je zbirala prav tako *pr' Frjončkovi* gostilni

Pustne norčije (1970)

in se nato pomikala po vaških poteh, kjer jih je spremljala in opazovala *cela vas*. Ploh sta vlekla dva v *jaram ukljanjena vuola*, dva fanta, oblečena v ponošeno, razcapano obleko ali žakljevino ter ogrnjena s kožami. Na glavi sta imela (npr. na stari čeladi) pritrjene volovje ali kravje rogove. Tudi njun obraz je zakrivala kožnata maska. Da

Vesela pustna družina

ne bi preveč *bezljala*, je poskrbel njun gospodar. Za plohom so hodili fantje, priložnostno okrašeni s papirnatimi trakovi in rožami. Eden izmed fantov, *hud ze tječ*, je nosil posodo, polno pepela, ki ga je metal po gledalcih, posebej dekletih in otrocih. Oblečen je moral biti tako, da ga niso prepoznali, obraz je imel zakrit s papirnato masko ali masko iz blaga, s sajastimi rokami je koga tudi pomazal po obrazu. Povorka se je ustavila na dvorišču »najstarejšega« dekleta (z dekletom so se ponavadi že prej dogovorili za obisk). Sledil je

ples pred hišo in manjša pogostitev vesele družine s pijačo. Po starem naj bi ploh zavezali na vhodna vrata tako, da domači brez zunanje pomoči niso mogli iz hiše.

Pepelnično dogajanje se je nadaljevalo proti večeru, ko so pripravili pustov pogreb. Položili so ga na nosila, sestavljena iz dveh palic, ga v povorki nesli v *Zjvanke*, ven iz vasi, in ga tam *zepal'li*. Pred sklepnim dejanjem je vedno nekdo imel duhovit, šaljiv govor.

V 20. stoletju je pust na *Zjmn*i doživljal enako usodo kot v ostalih

krajih naše okolice. Italijanske oblasti so ga nerade gledale, tudi po letu 1945 se mu desetletje ali več ni nič kaj dobro godilo. V šestdesetih in začetku sedemdesetih let je zopet doživel razcvet in se nato razvijal v vesel dogodek, namenjen lokalni skupnosti.

Vsekakor je pomembno, da ohranimo spomin na izvirno zemonsko pustno obredje, ki se je razvijalo skozi dolgo zgodovinsko obdobje in na pragu našega časa počasi usahnilo oziroma se temeljito spremenilo.

Romeo Volk

Zemonci pri gostilni Pri Matetu (1969)

Pepelnica – pust na nosilih

Poberini pred Srpanovo hišo (1960)

Pustni orači pri Novem svetu (1970)

Del zemonskega pustnega sprevoda na Placu

Obudili bomo stare maske in pustno obredje

Za »Poberijo 2017« v Kulturnem društvu Grad pripravljamo obu-

ditev mask, kakršne so bile do konca sedemdesetih let prejšnje-

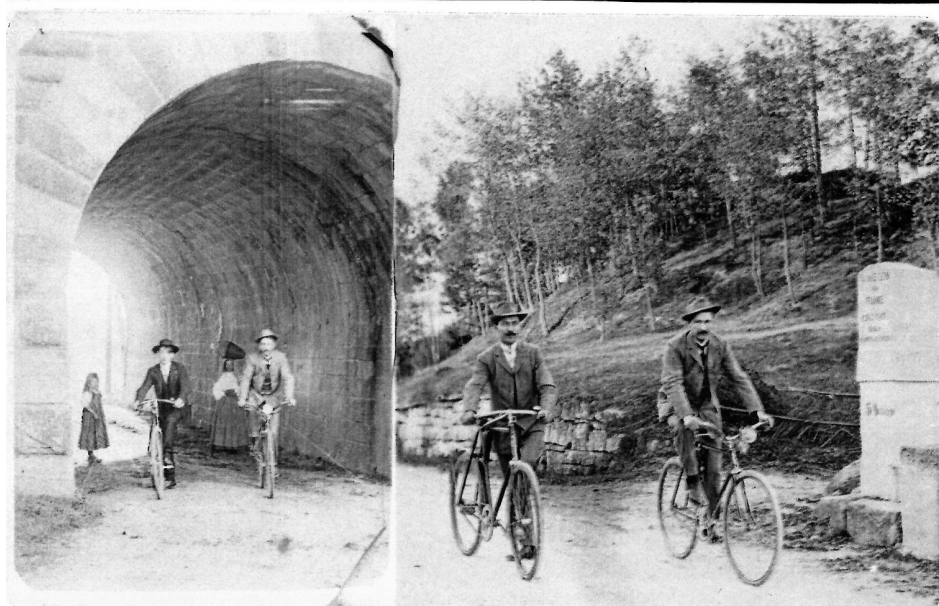
Pust (1967)

ga stoletja. Po starih fotografijah in pričevanjih Zemonk in Zemoncev bomo napravili rekonstrukcije mask in običaju vrnili tradicijo in izvirnost. V ta namen smo že zbrali precej oblek in predmetov iz tistega obdobja. Vabljeni, da se nam pridružite v pustno skupino, da skupaj za naše zanamce ohranimo to izvirno zemonsko pustno obredje. Naprošamo vas tudi, da nam posodite ali darujete stare obleke in predmete, ki so si jih nekoč nadeli ob pustu. Za več informacij ali prijavo pokličite na številko 031 329 364 (Primož Rojc).

Deželna meja med Kranjsko in Istro (l. 1913)

Kolesarja na fotografiji se peljeta skozi Dolenjski potok po deželni cesti Ilirska Bistrica–Jelšane in bosta vsak trenutek prevozila deželno mejo med deželo Kranjsko ter vstopila v deželo Istro. O tem priča mejni kamen ob Zemonškem potoku, ki je na tem delu razmejeval obe avstrijski deželi. Na mejnem kamnu preberemo, da je od Reke/Rijeke do tu 54 km. Kolesarja na levi sliki sta v bližnjem podvozu pod železniško progo Ilirska Bistrica–Reka (odprto leta 1873) pri vasi Mala Bukovica. Tudi sam podvoz priča o mogočni gradnji železniške proge med Pivko (tedaj Št. Petrom na Krasu) in Reko.

Po ljudskem izročilu je še pod Avstrijo ob deželnem kamnu marsikdaj stal orožnik in nadziral promet, še posebno tedaj, ko je v eni ali drugi deželi zaradi nalezljivih bolezni veljala prepoved gibanja domačih živali. Baje

so pri tem kamnu vozila, ki so prihajala z ene ali druge smeri, morala zamenjati stran ceste, ko še ni bilo enotnega prometnega pravila o smeri vožnje.

Večji del sedanje občine Ilirska Bistrica je do prve svetovne vojne sodil pod Notranjsko, dobršen del pa v deželo Istro s sedežem v Pazinu. Večji kraji, ki so sodili v Istro, so bili: Jelšane, Dolenje, Za-

biče, Kuteževo, Pregarje in Podgrad.

Dolga leta sem povpraševal, kje je sedaj ta mejni kamen. Odgovora nimam. Verjetno je vgrajen v temelje katere od novo zgrajenih stavb v bližini. Ostane pa vprašanje, ali je to na istrski ali kranjski strani.

Vojko Čeligoj

Zemenska šola

Po pripovedovanju je bila v vasi prva šola v Lenčajovi hiši, pri Jožičovih. Nova šola se je začela graditi po zaslugi župana Josipa Nadoslava Potepana Škrljovega, mojega praded. Ob njegovi vsestranski pomoči so zbrali za zidavo 1600 goldinarjev, kolikor je šolsko poslopje stalo. S svojim ugledom je dosegel, da sta za stroške gradnje prispevala 700 goldinarjev deželni zbor v Ljubljani in 250 goldinarjev njegovo veličanstvo cesar Franc Jožef.

Šola je bila končana 1878. leta, bila je med najlepšimi in največjimi vaškimi šolami. V tistem času je bilo za šolo godnih 150 otrok iz vasi Dolnji Zemen, Gornji Zemen in Mala Bukovica. Kot razberemo iz zgodovinskih podatkov Postojnskega glavarstva, so šolski občini pripadali: Dolnji Zemen s 73 hišami in 423 prebivalci, Gornji Zemen z 48 hišami in 243 prebivalci in Mala Bukovica z 32 hišami in 189 prebivalci; tako je šolska občina štela 855 prebivalcev in 153 hiš. Te vasi so pripadale županiji Dolnji Zemen in nadžupaniji Jablanica, katere nadžupan je bil moj praded Josip Nadoslav Pote-

pan približno od leta 1880 pa do svoje smrti leta 1893.

V novi šoli so službovali učitelji: Maks Merk, Jernej Kos, Josip Ramrot, Franjo Zaman, Andrej Lah, Josip Kostanjevec, Ivan Šuligoj. Najbrž je zasluga Nadoslava Potepana, da je med prvimi učitelji tu poučeval slovenski pisatelj Josip Kostanjevec. Proti koncu 19. stoletja službo učitelja na zemenski šoli začne Ivan Šuligoj. Med službovanjem na Ostrožnem Brdu spozna svojo bodočo ženo, učiteljico ročnih del Heleno Vatovec. Preselita se na Zemon, kjer se jima rodi več otrok, kot prvi leta 1900 Avgust Šuligoj, pozneje znani slovenski skladatelj, zborovodja in dirigent.

V svojih spominih Avgust Šuligoj pripoveduje, da se ga je petje in glasba dotaknila že kot majhnega fantiča, ko je ob večerih na oknu poslušal ubrano troglasno petje fantov na vasi, kjer so stanovali v Novakovi hiši. Petje je odmevalo ob vsaki priliki. Pastirji so peli, ko so se vračali s pašnikov, fantje in dekleta ob nedeljah pozno v noč, ob vizitah, največ pa ob sobotah po opravljenem delu, ko so se zbrali pod hruško. Zapiše:

»Slonel sem ob odprtem oknu in živel z njimi, ko so v vsakovrstnih narodnih pesmih iz-

povedovali dekletom ljubezen, pripovedovali o vojaški suknji, o vsakdanjem delu, letnih časih, lepoti domače zemlje. Poslušal sem, kako so se ti glasovi zivali v čudovito harmonijo. Petje zemenskih fantov mi je ostalo v nezbrisnem spominu. Že kot otrok sem z velikim veseljem pritiskal na tipke harmonija v šoli, kjer je bil moj oče šolski upravitelj.«

Avgust Šuligoj je osnovno šolo obiskoval na Dolnjem Zemnu in v Trnovem do leta 1912. Šolanje je nadaljeval na gimnaziji v Gorici, kjer se je že seznanjal z zborovsko umetnostjo. Spoznal se je z glasbenima umetnikoma Vinkom Vodopivcem in Marijem Kogojem. V Gorici je maturiral 1920. leta in še istega leta nastopil službo učitelja v Šembijah. V Ilirski Bistrici je vodil moški pevski zbor, leta 1921 pa ustanovil 40-članski zbor v Knežaku, imenovan po Miroslavu Vilharju. Po okoliških vaseh je ustanavljal pevška in kulturna društva.

Italijani so ga začeli premeščati in mu groziti, zato je na opozorilo zavednih ljudi odpotoval. Izkušnje je nabiral tudi v tujini, veliko pa je sodeloval s slovenskimi skladatelji Adamičem, Kogojem, Vodopivcem, Pahorjem, Venturijem, Grbcem, Lajovcem in drugimi.

Življenjska in glasbena pot ga zanese v Trbovlje, kjer se začne njegovo življenjsko delo, mladinska glasba. Jeseni leta 1930 na osnovni šoli osnuje mladinski zbor, s katerim doživi velike uspehe doma in v tujini, poimenujejo jih »Trboveljski slavčeki«. Ker so bili večinoma delavski otroci, Šuligoj pokaže

Zemonska šola na razglednici
pred prvo svetovno vojno

tudi socialni čut, otroke pelje celo na morje. Med drugo vojno ga pošljejo v internacijo v Srbijo, kjer dela v steklarni Paračin. Po vojni postane referent na ministrstvu za prosveto, leta 1949 pa dirigent Slovenske filharmonije. Največ zaslug ima za delo z mladimi. Otrokom je v duše vлил umetniško lepoto glasbe in ljubezen do domovine. Z ženo Erno nista imela otrok, njegovi otroci so bili vsi mladi pevci. Živel je za glasbo in pesem, dobil je nešteto priznanj in odlikovanj. Umrl je v Trbovljah leta 1984.

Avgustu Šuligoju smo v rojstnem Dolnjem Zemnu 11. 12. 2005 na pročelju gradu postavili spominsko ploščo z napisom: »V ljudski šoli na Dolnjem Zemonu se je rodil Avgust Šuligoj 19.11.1900 – 21.6. 1984, utemeljitelj moderne mladinske glasbene pedagogike in zborovodja Trboveljskih slavčkov – postavilo Društvo za krajevno zgodovino in kulturo Ilirska Bistrica.« Po njem se imenuje tudi pevski zbor društva upokojencev iz Ilirske Bistrice.

Ivan Šuligoj je v šoli poučeval tudi mojega očeta. Spominjal se ga je kot dobrega in usmiljenega učitelja do otrok, ki so večkrat hodili v šolo bos in lačni. Otrokom, kot je bil moj oče, je bilo še težje, ker je že majhen ostal brez matere.

V 20. letih so na šoli poučevali italijanski učitelji, naše slovenske pa so pošiljali službovat v italijanske kraje. Zemenska učiteljica Karolina Vrh se je po razpadu Italije leta 1943 vrnila domov. Mene je učila v prvih razredih. Spomnim se je kot stroge, a natančne učiteljice. Veliko nas je

Učenci v zemenski šoli z učiteljico Milko Matičič leta 1957

naučila. V šolo sem hodila zelo rada.

Leta 1948 je prišla na šolo poučevati mlada učiteljica Milka Matičič. Rada je delala z otroki in je bila polna mladostne zagnanosti. V povojnih letih smo bili otroci za marsikaj prikrajšani. Učiteljica Milka nas je znala motivirati za razne krožke in dejavnosti. Vodila je večerne tečaje kuhanja, ročnih del, vezenja, kvačkarnja, pletenja in družabnih iger. Na tečajih kuhanja smo se učili priprave mize, postavitve pribora, postrežbe, bontona, kako se svečano oblečemo. Prisotni so bili tudi fantje, imeli smo tečaje kmetijstva, zdravstva, higijene in drugega. V našo šolo so prihajali predavatelji tudi od drugod. Za praznike smo z učiteljico pripravili zabave in gledališke predstave. Za veliko noč leta 1952 smo zaigrali igro »Vstajenje svobode«. Vsi so bili navdušeni, tako da smo jo večkrat ponovili, igrali pa smo tudi v Knežaku in Zabičah. Spomnim se tudi iger »Palček Potep«, »Zaklad«, »V Ljubljano jo dajmo«. Učiteljica Milka je bila zelo dobra režiserka, kostumografinja, imela je veliko talentov. Bila je prijazna, vedno nasmejana,

imela nas je rada in nas je znala motivirati. Mislim, da ji moramo biti hvaležni vsi na Zemnu; veliko nas je naučila, se žrtvovala, bila je učiteljica z velikim srcem. Za nastope smo dobili več pohval in celo denarno pomoč. Z denarjem, ki smo ga zbrali z našimi nastopi, nas je kakih štirideset odšlo na dvodnevni izlet. Ogledali smo si Ljubljano, Bled, Vrbo in Vintgar, izlet nam je ostal v najlepšem spominu. Učiteljica Milka me je ponovno učila v poklicni šiviljski šoli v Ilirski Bistrici leta 1952. Zelo sem ji hvaležna za vse. Ko so v Ilirski Bistrici leta 1963 odprli novo, veliko šolo Dragotina Ketteja, so začeli vaški otroci hoditi k pouku v Trnovo. Zemenska šola je samevala in počasi začela propadati. Šola je živela z vaškimi otroki, brez otrok je ni več. Skoraj sto let je služila mnogim generacijam, ki so nabirale znanje za življenje, in skrbela za ohranjanje slovenskega jezika. Ostala bo v neizbrisnem spominu predvsem starejše generacije vaščanov, ki smo tu preživljali svoja mlada leta – živela bo v naših srcih.

Nadja Gombač (iz knjige Dolnji Zemon, Spomini nekega časa)

Obnovitvena dela v cerkvi sv. Mihaela

V naši vasi stoji podružnična cerkev sv. Mihaela. Nadangel Mihael je bil poglavar božje vojske in mu, kot mogočnemu zavezniku v večni borbi proti silam zla, Cerkev izraža posebno spoštovanje. Cerkev sv. Mihaela je naša kulturna dediščina, zato je prav, da skrbimo zanjo.

V vaški cerkvi je nad glavnim portalom iz leta 1819 v nišo postavljen kamnit baročni kip sv. Mihaela. Manjšo prizidano lopo krasi kvalitetni kamniti slavolok iz leta 1677, glavni oltar pa je bil izdelan leta 1721. Cerkev ima dva stranska oltarja, leseni na levi strani je posvečen sv. Florijanu, kamniti na desni strani pa sv. Kancijanu. Častno mesto v cerkvi zaseda tudi kip Marije z detom – Marije Pomočnice, ki so se

ji naši predniki med 2. svetovno vojno zaobljubili, da bodo, v kolikor vas ne bo požgana, njej v čast vsako leto pripravili procesijo. Tako že od leta 1943 vsako leto poskrbijo za mašno slovesnost s procesijo.

Cerkev sv. Mihaela je vključena v Strokovne zasnove varstva kulturne dediščine Slovenije, območna enota Nova Gorica, zato morajo vsi posegi v cerkev potekati v skladu z njihovimi navodili. In prav je tako.

V nadaljevanju želim predstaviti delo v cerkvi sv. Mihaela in okrog nje, ki smo ga Zemonci opravili v zadnjih dvajsetih letih:

- porušili smo dve lipi, ki sta bili nevarni za mimoidoče;
- zgradili smo podporni zid pri Čušovih;

- vgradili smo zunanja aluminijasta okna;

- obnovili smo stopnice za nakor;

- obnovili smo oba stranska oltarja;

- Janez Rojc je naredil novo omaro za mašne obleke;

- Robert Dovgan, Stanko Vrh in podjetje Elektro Skok so obnovili električno omrežje, tako da smo plačali samo material, delo je bilo opravljeno zastonj;

- leta 2010 smo zamenjali streho in na novo postavili preslico, kar je bil največji zalogaj.

V obdobju od 2011 do 2014 se večjih del ni izvajalo, smo pa ponovno pričeli z deli v letu 2015, ko smo:

- nabavili nov prenosni zunanji oltar, ki ga potrebujemo ob 24. maju;

- po navodilih Zavoda za varstvo kulturne dediščine obnovili sliko sv. Kancijana na platnu (iz začetka 20. stoletja) in na novo odkrito sliko na lesu (z letnico 1811), ki je bila dolga leta prekrita s platnom sv. Kancijana.

V vasi so trije križi: lesen, kovinski in kamnit. Kovinski (pri Grehovih) je bil obnovljen leta 2005, kamniti (na Zemonski vagi) leta 2007, lesenega (pri Jožetu Škrlju) pa smo obnovili leta 2015.

Letos je cerkev sv. Mihaela obiskala strokovnjakinja koprške škofije, ki je, glede na novo odkrito leseno sliko, podala pisno strokovno mnenje, kako vse motive in elemente razporediti po notranjosti cerkve. Vseh 14 slik križevega pota bo v bodo-

če strnjeno v dveh vrstah na severni steni cerkvene ladje, slika na les bo postavljena na sredini južne stene cerkvene ladje, Marijin kip pa na nov podstavek na južni steni prezbitorija. V cerkvi bo odzvanjal nov zvonček, ki ga je v tem letu donirala darovalka, ki ne želi biti imenovana. V letu 2016 načrtujemo še obnovitev baročnega kipa sv. Mihaela, ki leži v niši nad glavnim portalom v zunanosti cerkve. Kljub temu da se je v naši cerkvi obnovilo veliko, je dela še precej,

saj je potrebno cerkev obnoviti od prezbitorija proti cerkvenim vratom. Vsem, ki ste kakorkoli sodelovali pri obnovi ali zanjo darovali, se v imenu vseh vaščanov in vaščank zahvaljujem, vse ostale pa vabim, da se nam pridružite.

Cerkev sv. Mihaela je naša skupna kulturna dediščina, ki so nam jo zapustili naši predniki. Od nas je odvisno, kaj bomo zapustili svojim otrokom in vnukom.

Srečko Vrh

Grad obnovljen skoraj v celoti

Nekdanje grajsko gospodarsko poslopje, ki so ga vaščani po drugi svetovni vojni preuredili v dvorano za prireditve, je dobilo novo pročelje.

Zemonski grad je bil najverjetneje zgrajen sredi 16. stoletja. V nekdanjem gospodarskem poslopiju so vaščani na pobudo priljubljene zemonske učiteljice Milke Matičič kmalu po drugi svetovni vojni uredili dvorano. V sedem-

desetih letih prejšnjega stoletja so, predvsem mladi člani Kulturnega društva Grad pod vodstvom Franeta Dolgana, uredili povezovalni venec, na novo prekrili streho in uredili predprostor, ki mu domačini pravijo točilnica. V popravilo notranjosti gradu so veliko svojih sredstev vložili tudi člani obnovljenega društva, saj so v zadnjih letih iz društvenih sredstev uredili notranjost. Tako

so financirali, sofinancirali in z lastnim delom uredili obloge v dvorani, zamenjali okna, uredili ogrevanje, kupili vrata za pisarno in stranišče, KS Dolnji Zemon pa je pod vodstvom Janeza Škrlija, če naštejemo samo nekaj večjih del, položila ploščice, uredila sanitarije, zazidala propadajoče pročelje nad točilnico in uredila električno napeljavo v dvorani.

Konec lanskega leta je bila zaključena ureditev pročelja, staro je precej kazilo poslopje in kraj, pred tem pa je bila na novo prekrita streha nad dvorano. Valter Sedmak, predsednik KS Dolnji Zemon, je povedal, da je občina kot lastnica stavbe za prenovitev pročelja primaknila 20.000 evrov. Podoba bo zaokrožil še pločnik, ki ga okrog stavbe nameravajo urediti v kratkem.

Vaščani so zadovoljni, da bo zgodovinska stavba, v kateri ima prostore krajevna skupnost, v njej pa deluje tudi Kulturno društvo Grad, končno dobila lepšo podobo.

P. R.

Grad z gradbenim odrom ob koncu leta 2015

Repinčeva vrata s Prema na Zemon

Vhodna vrata so do nedavnega veljala za simbol moči hiše, za pohištvo, ki je delilo javno od zasebnega. Stari »portoni«, kot smo jim rekli, so bili posebno lepo oblikovani, a se jih je do danes, na žalost, ohranilo zelo malo. Tudi lepa vhodna vrata so del naše dediščine, zato v Zemonskem cajtngu objavljamo zgodbo o vratih z Repinčeve hiše na Premu, ki sem jih restavriral in postavil na Demovo hišo.

Valentin Repinc je iz vasi Ribčev Laz na Gorenjskem prišel na Prem leta 1900. Verjetno je v naše kraje prišel kot trgovec oziroma vajenec, saj je v članku, objavljenem leta 1895 v Rodoljubu, omenjeno: "Pri Ivanu Brinšku, trgovcu v Trnovem, služil je neki Valentin Repinc, doma nekje od Bohinja na Gorenjskem." Kakor je mogoče razbrati iz članka, je Valentin Repinc pri Brinšku napredoval: "Delala se je zanj reklama, celo na mestih, kjer se ne spodobi. Repinc je vsled duhovske reklame močno napredoval, a moral je iz hiše, kjer je bival. Kaj tedaj?" Verjetno je Repinc že takrat prodajal svojo »robo« in zaradi tega izgubil službo pri Ivanu Brinšku. Repincu, ki je bil velik pristaš župnikov, je pomagal premski župnik Miklavž Križaj, saj ni hotel nabavljati pri tamkajšnjem liberalnem trgovcu Jožetu Žnideršiču. V članku, objavljenem v Rodoljubu, avtor piše: "Kljub njegovemu razvpitemu bogastvu moral je v drugo hišo. Revni čevljar je bival v tej, sicer malej koči z ženo in otroci. Zdraven čevljarstva začel je gostilno. Čudna golema! Dotični čevljar - gostilničar umaknil se je bil s svojim obrtom ne prav daleč v neko drugo hišo, kjer je še sedaj. A leta bodo jednemu in drugemu skoro potekla, vsak želi biti na svojem. Čevljar - gostilničar želi iti nazaj v svojo, čeprav majhe-

Obnovljena vrata

no hišico. A bogati Repinc kam? Čudno, za bogatega Repinca niti pedi zemlje več na prodaj na Premu – res nehvaležnost." Tako je Valentin Repinc prišel na Prem in zgradil v delu vasi, ki mu pravijo Potok, dve mogočni hiši, po domače se jim je reklo Pri Tineti. Tam je odprl gostilno, trgovino in kovačijo. Na Prem je prišel skupaj z bratom Jožetom (Josipom) Repincem, ki je leta 1904 na Premu kupil hišo in posestvo.

Valentinovo gostilno, trgovino, kovačijo in nekaj parcel, ki jih je dobil od ljudi za odpis dolga, je po njegovi smrti nasledil sin Srečko. Po drugi svetovni vojni je nova oblast 1947. leta Klepčarja (trgovec v bližnji Spodnji

Bitnji) in Srečka Repinca silila v skupnost. Kmalu so Repincu nacionalizirali obe hiši. Še preden se je nacionalizacija izvedla, je Srečko zbežal v Italijo. Klepčar se je sprijaznil z novo politiko, Repinc pa ne, čeprav mu tukaj ne bi bilo slabo. Še vedno bi lahko vodil določen oddelek trgovine ali zadruga, a njegova zahodna, kapitalistična miselnost ni bila složna s takšno politiko. Na Premu je pustil vse: gostilno, polno trgovino blaga in kovačijo. Do italijanske meje je šel z vozilom Balila Fiat 1100. V vasi je bil edini, ki je imel avto. Vozilo je pustil na jugoslovanski strani, češ da skoči samo na obisk k ženi, ki je živela na Opčinah. Nikdar več se ni vrnil. Tam si je ustvaril družin-

Vrata pred obnovo

no, odprl je pekarno, trgovino ... Tinetovi so se vpisali v ezule, to je bil nekakšen spisek za tiste, ki so zaradi političnega sistema iz Jugoslavije zbežali v Italijo. Dobil so nekaj malega odškodnine. Nacionalizirano imetje so spremenili v zadrugo, obratovala je tudi gostilna, dvorana za ples, v nadstropjih pa so bila stanovanja. V zadrugo so vozili jabolka iz Smrij, kjer je imela ilirskobistriška zadruga 40 ha intenzivnih sadovnjakov, 5 ha je imela v oklici Zarečja, 8 ha na Komeščini (tromeja katastrskih občin Tominje, Harije in Brce). Na železniško postajo v Kilovče so speljali 17 vagonov jabolk (v enem vagonu je stalo 10 ton jabolk). V priključnih prostorih za hišo je bila tudi zeljarna, kjer so ohranjeni bazeni za kisanje zelja. Po osamosvojitvi Slovenije so menda Repinčevim potomcem želeli imetje vrniti, a ga niso hoteli. Zadruga je hišo prodala zasebniku.

Repinčeva hiša na Premu

Marca 2015 je bila streha že popolnoma uničena, prav tako notranjost. Na hiši so se od stavbnega pohištva ohranila le mogočna in posebej lepo oblikovana vhodna vrata. Na Repinčeva vrata me je opozoril tast. Poklical sem lastnika in ga vprašal, ali lahko vrata odkupim. Gospod se je strinjal in tako sem z bratom Tomažem v ponedeljek, 9. marca 2015, vrata demontiral z Repinčeve hiše in jih odpeljal domov na Dolnji Zemon. Potem ko sem jih očistil, sem ugotovil, da so narejena iz macesnovega lesa in so močno

dotrajana le v spodnjem delu do 15 cm nad tlemi, ostali les je bil popolnoma zdrav. Vrata so bila pobarvana v svetlozeleno barvo, na njih pa je bil samo en nanos barve, še ta je bila v veliki meri sprana. Zato sem se odločil, da jih popravim in postavim na svojo hišo.

Restavriranje vrat mi je vzelo precej časa, zadnji nanos barve sem nanesel 27. aprila in s tem so bila vrata pripravljena. Kratek postopek obnove: čiščenje zemlje, umazanije in ostalega, krtačenje, brušenje, demontaža vseh delov (letve, okrasje, okovje) – ker so bile letve okrog polnil dotrajane, sva z bratom izdelala repliko – peskanje kovanih okenskih mrež in okovja, čiščenje kljuke, ponovno brušenje; sestava vrat z žebli, kitanje, ponovno brušenje, dvakratni nanos temeljne barve, nanos prve končne barve, okovanje, izdelava podboja (Stric Jože Valenčič mi je izdelal kovinski podboj in mojstrsko opravil svoje delo, zavaril originalne pante oz. tečaje in uredil cel kup podrobnosti.) in zadnji nanos končne barve.

Upam, da bodo Repinčeva vrata na moji hiši stala še vsaj toliko časa, kolikor so stara.

Primož Rojc

Biser v školjki

Nekdo živi že dolgo v mojem srcu,
živi kot biser, skrit v srebrni školjki,
se lesketa na prelestnem lipancu,
da ponosno živim v primorski bajki.

Kapniki so podarili srebrnino Krasu,
burja je obrusila glasilke Vipavcem,
da je Posočje na sočno sinjem glasu,
ko se zapoje hvalospev Primorcem.

Triglav in Snežnik gledata v morje,
ki v oljki, vinu srečo kuje Istrankam,
medtem ko Brkinka v strmini orje,
da se splete hvalospev Primorkam.

Primorska je srebrni biser v školjki,
ki se odpre, ko je domovina srečna,
in se zapre kot buba pri sviloprejkji,
da bi še za vnuke ostala pravljica.

Janez Škrlič

Dišijo trate

Kako dišijo
trate,
ko pomladi
zacvete.

Kot vesel obraz
dekleta,
ki mladost
ji čar pusti.

Ko zapiha
veter z juga,
pticam pot
domov želi.

Mladost
je odcvetela,
zdaj sem zrelo žito,
ki na jesen dozori!

Nadja Gombač

Roža

Ob roži utrpani
solza se rodi.
Ob roži podarjeni
solza se sprostí.

V rožo utrpano
smrt se naseli.
V osebi obdarjeni
sreča se rodi.

Za rožo izkopano
okolica žaluje.
Z rožo vsajeno
zemlja se raduje.

Roža se joče,
če na grobu leži.
Roža se smeje,
če na polju cveti.

Janez Škrlič

Vabljeni k soustvarjanju Zemonskega cajtna

Zemonski cajtn bomo izdali tudi prihodnje leto, zato vas vabimo k sodelovanju. Kar bi želeli, da je objavljeno na straneh našega glasila, pošljite na elektronski naslov **rojcp@gmail.com** ali pokličite na številko 031 329 364.

ZEMONSKI
O Zemoncih in Zemonu **cajtn**

Številka 1, leto 2016

Izdajatelj: Kulturno društvo Grad – Dolnji Zemon

Urednik: Primož Rojc

Grafična zasnova in oblikovanje: Primož Rojc

Tisk: Birografika Bori, d. o. o., Ljubljana

Avtorji člankov: Primož Rojc, Tina Milostnik Valenčič, Iris Dovgan Primc, Tamara Rojc, Romeo Volk, Vili Gombač, Srečko Vrh, Petra Skok, Klavdija Primc, Igor Štemberger, Lea Hedžet, Nadja Gombač, Vojko Čeligoj

Lektoriranje: Dragica Štemberger Maljavac, Tamara Rojc (str. 6–8 in 18–21)

Naklada: 400 izvodov

OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA

Iz porumenelih listov

Snežniški razgledi, 28. november 1967

Na obisku v Doljnem Zemonu

Prišlo je pismo iz daljne Amerike. Napisala ga je skrbna ženska roka. V Clevelandu, tam kjer še zmeraj živi največ naših rojakov.

»Zakaj ne pišete ničesar iz mojega rojstnega kraja — iz Dolnjega Zemona,« nas je vprašala. Pa smo vzeli pot pod noge — in naravnost v Dolnji Zemon.

Cesta je takšna, da se jo sam bog usmili. Tako ena kot druga. Pa smo spraševali, zakaj in kako, da je takšna.

Franc Baša, gospodar, ni bil posebno zgovoren, rekel pa je le:

Bistrico, ima takšne luknje, da samo čakam, kdaj si bo prvi nogo zlomil na njem. Kako se že reče, no tista vaška skupnost, bi morala kaj narediti, pa nič. Imamo jo samo na papirju. Ni prave sloge med ljudmi. Kandidata, ki smo ju izbrali za volitve, sta se zadnji hip premislila — in odpovedala. Gornji Zemon ima zdaj cesto, mi pa še zmeraj vozimo po stari. Takšna je, da sploh ni več cesti podobna.

Kmetje pravijo tako: Obljube gor, obljube dol in ničesar od vseh praznih besed. Za cesto, za vodovod... smo se pogovarjali,

Pljunimo v roke, ne na cesto!

Za cesto smo imeli že vse pripravljeno. Prilika je bila, pa nič. Material čaka, denar čaka. Tja čez Žabovc je pol bliže do Bistrice. Pozimi nekaj sklepamo, pole-

ki, ma povsod so po svetu, vam rečem,« pravi spet sosed.

Domov prihajajo največ poleti, ko je toplo, da se oddahnejo in da pogledajo, kako in kaj se živi

Mož iz Dolnjega Zemona s košem sena na ramah

»Ceste imamo pa take, da me je sram ker sem iz Zemona doma. Da bi dali vsaj penzioniste, le — ti bi lahko skrbeli in kaj pokrpali. Povsod drugod je asfalt, samo pri nas so samo luknje. Asfalt je nekaj imenitnega, pri nas pa je ostalo kar po starem, po cigansko.

Jabolk je bilo letos kot še nikdar, da jih moramo stran metat, seveda ko jih pa uvažamo iz tujine. Zadruga ne pride blizu, da bi kaj kupila.

Pa smo šli naprej po vasi in se ustavili pri Jožetu Razporju, ki nam je natresel polno malho, vsega po malem:

»Leseni most za vasjo, da čez

pa so rekli in pišejo, naj si pomagamo sami, s tistim samopri-spevkom, kakor pravijo. Vodovod bi morali potegniti tam od Kosez, saj ni več dober kilometer... Vsi pravijo, da bi dali nekaj zraven, nikogar pa ni ki bi organiziral, da bi se premaknilo. Začne in konča se zmeraj pri besedah:

»Ti boš dal toliko, ti toliko... Zakaj pa jaz več kot ti in on manj kot jaz...«

Ni prave enotnosti in sloge med domačini, zato se nič ne premakne, zato ni pravega življenja in volje do urejevanje skupnih zadev kot so vodovod, cesta, most... o pa še marsikaj bi se našlo.

Baša Franc iz Dolnjega Zemona s svojima konjema

ti pa pozabimo. Več zaupanja in složnosti si moramo pridobiti nazaj in bo šlo. Nekaj bi si uredili z denarjem, nekaj z roboto, pa bomo imeli novo cesto, vodovod in most,« je končal delavec Jože, ki je zaposlen v ilirskobistriški tovarni Lesonit.

Dolnji Zemon šteje okrog 100 hiš in nekaj nad 400 prebivalcev. Je prijetna vasica, nedaleč od glavne ceste Il. Bistrica — Reka, z lepo urejenimi domovi. Kmetje največ pridelujejo krompir in rede govejo živino. Iz skoraj vsake hiše pa hodijo ženske in moški tudi delat v tovarne.

Kakor iz sosednjih vasi, so tudi iz te ljudje na vseh koncih in krajih po svetu.

»V Avstraliji jih bo kakšnih deset,« pravi sosed, ki se opira na palico.

»Ko sem se oženil, mi je svak poslal iz Amerike 30.000 dinarjev. To je bil tistikrat denar,« se spominja Jože.

»Pa v Franciji so naši vaščani, v Nemčiji delajo, pa v Ameri-

v starem kraju. Eni pridejo, drugi ne — kakor je. Starejši se čudijo, kako se je vse spremenilo. Hiše so »zrastle« za nadstropje...

»To hišo je napol pomagal zgraditi stric iz Amerike,« pravi Jože. »Bil je v Clevelandu, dolga leta je bil tam. Dvakrat se je vrnil domov. Na slovenskem domu v Clevelandu je postavil vse šipe — vsa stekla, če jih ni celo podaril, se mi nekaj zdi, če se prav spominjam. Jože Kurent se je pisal. Zdaj je že umrl. Precej bogat je bil. S slovenko se je poročil gori. Njegovi otroci še govorijo slovensko, žive pa v Clevelandu.«

Sonce je zahajalo, ko smo se poslavljali od Dolnjega Zemona. Po cesti nas je premetavalo, da sem parkrat krepko pljunil nanjo.

»Bolje bo, če primeš za lopato, fantin,« sem ponavljal kar sam za sebe, kot da pljuvaš na cesto.

In ni vrag, da se je Zemenci ne bodo tudi zares lotili s krampi in lopatami, preden si ne bodo polomil voz in konj in nog na njej...

Nova bencinska črpalka podjetja Istra-Benc iz Kopra v Podgradu

Stare fotografije

Igra Slepa ciganka (1943): Ivana Šurčova, Vida Bizmova, Francka Bignarjova, Milka Jernikova in Marica Demova

Igra Sneguljčica (1963)

Igra Gogoljeva ženitev (1972): Nadja Jernikova, Mirela Čebrownova, Teja Foturjeva, Brigita Čeligoj, Danilo Lukatov, Frane Vrh in Janez Škrlj

Igra Kadar se ženski jezik ne suče (1979): Frane Vrh, Janez Škrlj, Irma Frjanova, Teja Foturjeva, Frane Botegarjov

Zemonska mladina obnavlja Grad (1974): Boris Hramov, Frane Botegarjov, Mile Botegarjov, Aldo Škrličin, Irma Frjanova, Nada Jernikova, Damjana Žjefena in Jože Kovačov

Pred Frjončkovo gostilno v sedemdesetih letih: Lojze Pouletov, Jože Šindov, Mile Hramov, Mile Tomnov, Frane Jernikov in Frane Frjanov

Zemonci na pustni povorki pred gostilo Pri Matetu v Ilirski Bistrici ob koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja

Shod, 29. september 2004. Dva novčiča so zapeli: Petra Baša, Tjaša Dovgan, Tjaša Črv, Sabina Vrh, Adrijana Šuštar, Vanja Dovgan, Primož Rojc, Staša Vrh, Petra Štemberger, Ana Čeligoj, Tina Bubnič, ob kitari Erik Baša

Poberija leta 2008: Valerijo Hramov in Matej Bjgnarjov, fotografirana v Brezju

Komedija Vol je vol ..., Dolnji Zemon, 3. oktober 2003. Od leve: Erik Baša, Barbara Šuštar, Primož Rojc, Vanja Dovgan, Tomaž Rojc, Tjaša Dovgan

MLEČNICI

Josip Jotepan
Pravijo, da...

Na voljo je še nekaj slikanic
Pravijo, da ...
Dobite jih lahko pri Primožu Rojcu
(031 329 364).